

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/B/2022/36122166156694020

**POSTAVENIE TURECKA V ZAHRANIČNOOBCHODNÝCH
VZŤAHOCH EURÓPSKEJ ÚNIE**

Bakalárska práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

POSTAVENIE TURECKA V ZAHRANIČNOOBCHODNÝCH VZŤAHOCH
EURÓPSKEJ ÚNIE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné podnikanie
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu
Vedúci záverečnej práce: Ing. Simona Krivosudská

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu s témou Postavenie Turecka v zahraničnoobchodných vzťahoch Európskej únie som vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Dátum: 2022-04-21

.....
Alexandra Melišeková

Pod'akovanie

Chcem sa pekne pod'akovať svojej vedúcej záverečnej práce pani Ing. Simone Krivosudskej, za odbornú pomoc a cenné rady, ochotu a usmernenie, ktoré mi poskytla počas písania bakalárskej práce.

ABSTRAKT

MELIŠEKOVÁ, Alexandra: *Postavenie Turecka v zahraničnoobchodných vzťahoch Európskej únie*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Ing. Simona Krivosudská. – Bratislava: OF EU, 2022. 57 s.

Cieľom tejto práce je zhodnotiť postavenie Turecka v zahraničnoobchodných vzťahoch Európskej únie a analyzovať príležitosti, ale aj hrozby, ktoré by mohlo členstvo Turecka priniesť. V bakalárskej práci sa zhodnocujú a skúmajú obchodné vzťahy medzi Európskou úniou a Tureckom na základe Ankarskej dohody a colnej únie. Práca obsahuje jednu tabuľku a desať grafov. Prvá kapitola sa venuje súčasnej ekonomickej situácii Turecka a Európskej únie, Turecku ako kandidátskej krajiny a jej potencionálnemu vstupu do Európskej únie. V druhej kapitole sa nachádza sformulovaný hlavný cieľ, vedľajšie ciele a metodika. Posledná kapitola predstavuje praktickú časť bakalárskej práce. Upriamuje sa na skúmanie zahraničného obchodu Európskej únie s Tureckom. Vzhľadom na to, že Slovensko je členom Európskej únie a má dobré obchodné vzťahy s Tureckom, je v praktickej časti skúmané aj toto hľadisko.

Kľúčové slová: Európska únia, Turecko, Slovensko, zahraničnoobchodné vzťahy, colná únia

ABSTRACT

MELIŠEKOVÁ, Alexandra: *Turkey's position in the European Union's foreign trade relations*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of commerce; Department of International Trade. - Ing. Simona Krivosudská. – Bratislava OF EU, 2022. 57 p.

The aim of this work is to assess Turkey's position in the European Union's foreign trade relations and to analyze the opportunities but also the threats that Turkey's membership could bring. The bachelor's thesis evaluates and examines trade relations between the European Union and Turkey on the basis of the Ankara Agreement and the Customs Union. It contains one table and ten graphs. The first chapter deals with the current economic situation of Turkey and the European Union, Turkey as a candidate country and its potential accession to the European Union. The second chapter contains the formulated main goal, secondary goals and methodology. The last chapter presents the practical part of the bachelor thesis. It focuses on examining the European Union's foreign trade with Turkey. Given that Slovakia is a member of the European Union and has good trade relations with Turkey, this aspect is also examined in the practical part.

Key words: European union, Turkey, Slovakia, foreign trade relations, custom union

OBSAH

Úvod.....	11
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	13
1.1 Vývoj a charakteristika Európskej únie	13
1.1.1 Kandidátske krajiny do Európskej únie	15
1.1.2 Turecko ako kandidátska krajina	16
1.2 Vzťahy Európskej únie a Turecka	17
1.2.1 Postavenie Turecka vo svete.....	22
1.2.2 Problematické oblasti Turecka	24
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	30
3 Výsledky práce a diskusia	32
3.1 Analýza zahraničného obchodu Turecka	33
3.1.1 Analýza zahraničného obchodu Európskej únie a Turecka.....	38
3.1.2 Analýza zahraničného obchodu Turecka a Slovenskej republiky	43
3.2 Príležitosti a hrozby vstupu Turecka do Európskej únie	46
Záver.....	50
Zoznam použitej literatúry	52

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

a.s.	akciová spoločnosť
ATR	Colné osvedčenie pre pohyb priemyselných výrobkov
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
EP	Európsky parlament
ES	Európske spoločenstvo
EUR	euro
Eurostat	Európsky štatistický úrad
EÚ	Európska únia
EZVO	Európske združenie voľného obchodu
GATT	Všeobecná dohoda o clách a obchode
HDP	hrubý domáci produkt
IMF	Medzinárodný menový fond
LPG	skvapalnený ropný plyn
mil.	milión
mld.	miliarda
NATO	Organizácia Severoatlantickej zmluvy
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OSN	Organizácia Spojených národov
SARIO	Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu
s.r.o	spoločnosť s ručeným obmedzením
USA	Spojené štáty americké
WTO	Svetová obchodná organizácia

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek:

Tabuľka 1 Porovnanie tureckých makroekonomických ukazovateľov v r. 2011 - 2020	24
--	----

Zoznam grafov:

Graf 1 Import Turecka v porovnaní s najväčšími svetovými obchodníkmi s tovarom za rok 2020 (v %)	34
Graf 2 Export Turecka v porovnaní s najväčšími svetovými obchodníkmi s tovarom za rok 2020 (v %)	35
Graf 3 Export Turecka podľa kategórie tovaru za rok 2020 (v %)	36
Graf 4 Import Turecka podľa kategórie tovaru za rok 2020 (v %)	37
Graf 5 Obchod s tovarom Európskej únie s Tureckom v r. 2011 – 2020 (v mld. EUR)	40
Graf 6 Export tovaru do Turecka podľa členských štátov Európskej únie za rok 2020 (v mil. EUR)	41
Graf 7 Import tovaru z Turecka podľa členských štátov Európskej únie za rok 2020 (v mil. EUR)	42
Graf 8 Obchod Európskej únie s Tureckom podľa skupín tovarov v rokoch 2011 a 2020 (v mld. EUR)	43
Graf 9 Export z Turecka na Slovensko za rok 2020 (v %)	45
Graf 10 Export zo Slovenska do Turecka za rok 2020 (v %)	45

Úvod

Európska únia je podoba hospodárskeho, menového a politického zjednotenia členských štátov Európskeho spoločenstva, ku ktorému došlo na základe Zmluvy o Európskej únii (Maastrichtskej zmluvy). Táto zmluva zahŕňa dve úzko súvisiace časti: Zmluvu o hospodárskej a menovej únii a Zmluvu o politickej únii. Zmluva o Európskej únii vstúpila do platnosti po ukončení ratifikačných procedúr 1.11.1993. Od tohto dňa sa zmenil aj predošlý význam pojmu Európske spoločenstvo. Začala sa ním označovať jedna z troch zložiek a to Európske hospodárske spoločenstvo. Myšlienka vzniku Európskeho spoločenstva vzniká po druhej svetovej vojne. Ide o obdobie veľkého zdevastovania hospodárstva štátov Európy, ktorých obnova si vyžaduje obrovské prostriedky, obdobie geopolitického rozdelenia Európy na Východ a Západ, obdobie nastupovania studenej vojny. 9. mája 1950 predniesol francúzsky minister zahraničných vecí Robert Schumann plán na širšiu spoluprácu vojnou oslabených západných krajín Európy zameranej nielen na rýchlejšiu obnovu zničeného hospodárstva ale aj na spoločné riešenia hroziacich konfliktov zo strany tzv. Východného bloku. Neskôr vzniká Európske hospodárske spoločenstvo, založené šiestimi európskymi štátmi Rímskou zmluvou, ktorá vstúpila do platnosti 1.1.1958.¹

V priebehu rozvoja vzájomnej spolupráce európskych štátov sa neustále rozvíjajú stanovené ciele, ktoré sú zamerané na stabilné a vyvážené obchodné vzťahy na základe voľnej súťaže, odstraňovanie ciel medzi členskými štátmi, zavedenie jednotnej menovej tarify voči tretím štátom, zavedenie voľného pohybu osôb, služieb a kapitálu medzi členskými krajinami, zavedenie spoločnej politiky v oblasti poľnohospodárstva, dopravy, odstraňovanie nečestnej konkurencie, spolupráca v oblasti zákonodarstiev jednotlivých členských krajín, založenie spoločných inštitúcií v oblasti bankovníctva a financií, spoločná menová politika, odstraňovanie ekonomickej nerovnováhy, ciele vzájomnej spolupráce v oblasti budovania a rozširovania demokratických princípov, sociálne otázky, zlepšovanie životného prostredia, vzájomná spolupráca a podpora vedy a techniky, školstva, kultúry a mnohé iné oblasti.

¹ ŠÍBL, Drahoš a kol. *Veľká ekonomická encyklopédia, výkladový slovník*. Bratislava: IKAR, a.s., 2002, 43 s. ISBN 80-890085-04-0

Európska únia je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám. Cieľom členských štátov je tvorenie mierovej, zjednotenej a prosperujúcej Európy.

V priebehu jej existencie sa Európska únia rozširovala sedem raz. Dnes je Európska únia tvorená 27 členskými zvrchovanými štátmi tvoriacimi politické a ekonomické zoskupenie, s koordinovaným postupom v oblasti vnútornej a zahraničnej politiky. O vstúpenie do prosperujúcej Európskej únie majú záujem aj ďalšie štáty Európy. Pri jej rozširovaní sú jednotlivé prístupujúce štáty hodnotené podľa Kodanských kritérií, obsahujúce pravidlá, ktoré musí prístupujúci štát plniť. Jednou z kandidátskych krajín je aj Turecko, ktoré je v procese prístupovania od roku 1959, kedy o členstvo v EHS požiadalo. Neskôr požiadalo o vstup v roku 1987. Kandidátskou krajinou sa oficiálne stalo v decembri roku 1999.

Práca je rozdelená do troch kapitol. V prvej kapitole uvádzame charakteristiku vybraných aspektov rozvoja Európskej únie a kandidátskych krajín na vstup. Zameriavame sa na problémy súvisiace s colnou úniou, postavením Turecka vo svete a jeho hospodárskym a sociálnym rozvojom. Hlavnú pozornosť venujeme procesom a problémom brzdiacich jeho vstup. Poukazujeme na faktory, ktoré pôsobia na jeho neukončené negociačné rokovania.

V druhej kapitole vymedzujeme cieľ práce spôsoby jeho dosiahnutia. Popisujeme tiež vedecké metódy, ktoré sme použili v práci. V teoretických častiach práce sme využili najmä vyhľadávanie a štúdium odbornej literatúry. Získané teoretické poznatky sme potom využili pri spracovaní záverečnej práce.

V tretej kapitole uvádzame základné údaje o obchodovaní Turecka v celosvetovom meradle, poukazujeme tiež na trendy vo vybraných oblastiach jeho obchodovania - problematiku colnej únie, zahraničného obchodu Turecka a pozíciu Turecka v rámci celosvetového obchodu. Časť tejto kapitoly je venovaná aj obchodným vzťahom Turecka so Slovenskom. V závere tretej kapitoly uvádzame poznatky, ktoré sme získali a zhrnuli sme ich do súhrnu obsahujúceho príležitosti a hrozby vstupu Turecka do Európskej únie.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Krajiny Európskej únie aj mimo nej momentálne čelia nezastaviteľnej medzinárodnej súťaži, v ktorej musia napredovať vo všetkých oblastiach. Vyspelé štáty sveta sa orientujú predovšetkým na otvorenú ekonomiku a snažia sa v tejto oblasti napredovať pred ostatnými. Svetové ekonomiky sa otvárajú stále viac a viac a tak podporujú nielen medzinárodný obchod, ale aj obchod vo vlastnej krajine. Štruktúra sa neustále mení a krajiny sa snažia nájsť si miesto na trhu, ktoré je voľné a práve tam by mohli profitovať a tak zabezpečiť blaho svojej krajine. Ak sa zmení smerovanie alebo ekonomická situácia nejakého štátu, ovplyvní to všetky krajiny, ktoré s ním obchodujú a majú s ním uzatvorené zmluvy. Je to prirodzený dôsledok otvorenej ekonomiky.²

1.1 Vývoj a charakteristika Európskej únie

Európska únia má rozlohu viac ako 4,233 milióna km² a má 4 477 miliónov obyvateľov. Rozlohou najväčšia krajina je Francúzsko a najmenšia je Malta.³ Európska únia je dnes jedinečným hospodárskym a politickým partnerstvom 27 európskych krajín. Je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobode, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám. Tieto hodnoty sú spoločné pre všetky členské štáty.⁴ Fungovanie Európskej únie sa opiera o princípy právneho štátu. To znamená, že všetky jej činnosti musia mať svoj právny základ v zmluvách Európskej únie, na ktorých sa dobrovoľne a demokraticky dohodli všetky členské krajiny. Tieto záväzné zmluvy ustanovujú ciele Európskej únie v mnohých oblastiach jej činností.⁵

² DNH. *Aká je to otvorená ekonomika a čo to znamená pre Slovensko?* [online]. 2019, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: <https://www.dnh.sk/aka-je-to-otvorena-ekonomika-a-co-znamená-pre-slovensko/>

³ EURÓPSKA ÚNIA, *Fakty a čísla o živote v Európskej únii*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_sk

⁴ MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR. *Európska únia*. [online]. 2020, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/europska-unia/>

⁵ SLOVENSKO.SK. *Základné informácie o EÚ*. [online]. 2020, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_zakladne-informacie-o-eu-co-j

Európska únia je najpokročilejším integračným zoskupením na svete. Členské štáty Európskej únie predstavujú veľmi rozdielne spoločensko-ekonomické komplexy, a to z hľadiska ekonomického rozmeru aj z hľadiska výkonnosti jednotlivých národných ekonomík. Tieto faktory pôsobia proti silneniu hospodárskeho, ale aj politického významu Európskej únie vo svete a rastúca dynamika integračných procesov kladie mimoriadne nároky na udržanie súdržnosti všetkých členských krajín.⁶ Pri porovnaní ukazovateľov, ako je import a export, s tretími krajinami na HDP je Európska únia na druhom mieste, hneď za USA. Ekonomika Európskej únie sa zo začiatku otvárala pomalšie ako ekonomika USA, ale v 90. rokoch začala vykazovať podobný rozvoj. Táto skutočnosť mala dopad na rastúcu globalizáciu vo svete a taktiež na oživenie svetovej ekonomiky. Kvôli vysokej otvorenosti ekonomiky voči tretím krajinám, je Európska únia závislá na vývoji medzinárodného obchodu. Vonkajšie ekonomické vzťahy Európskej únie predstavujú významný nástroj pre jej vlastný rozvoj, upevňovanie pozície vo svetovej ekonomike i ovplyvňovanie medzinárodnej politiky.⁷ Prijíma tovary a služby z tretích krajín, ale taktiež si potrebuje udržať a získať nové exportné trhy, ktoré budú ochotné prijímať exportné služby a produkty z členských štátov.⁸ Najväčším obchodným partnerom Európskej únie z tretích krajín je USA, a to v exporte aj importe. V integračnom procese a jeho rozširovaní zohrávajú dôležitú úlohu obchodné vzťahy. Európska únia pomocou nich môže podporiť integráciu alebo ju oddialiť.⁹

História Európskej únie siaha do 50. rokov minulého storočia, kedy sa začala spolupráca medzi šiestimi krajinami západnej Európy - Francúzsko, Nemecko, Taliansko, a štátmi Beneluxu (Belgicko, Holandsko a Luxembursko). V čase kedy sa začínala spolupráca týchto šiestich krajín, sa ešte nepoužíval názov Európska únia, boli tri zoskupenia s názvami: Európske spoločenstvo uhlia a ocele, Európske hospodárske spoločenstvo a Európske spoločenstvo pre atómovú energiu. Táto integrácia mala hlavný cieľ, po skončení druhej svetovej vojny, zabezpečiť mier na európskom kontinente prostredníctvom rozvíjania

⁶ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, s.r.o., 2003, 13 s. ISBN 80-7179-804-5

⁷ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, s.r.o., 2003, 12 s. ISBN 80-7179-804-5

⁸ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, s.r.o., 2003, 18 s. ISBN 80-7179-804-5

⁹ KITTOVÁ, Zuzana. *Perspektívy budúceho smerovania integrácie Európskej únie*. Bratislava: SAV Ekonomický časopis, 2008, 671 s. ISSN ONLINE 2729-7470

vzájomnej hospodárskej spolupráce.¹⁰ Európska únia sa postupne rozširovala o ďalšie krajiny. Prvé pristúpili v 70. rokoch Veľká Británia, Dánsko, Írsko. Postupne sa pripájali Grécko, o niečo neskôr Španielsko a Portugalsko. V 90. rokoch sa pridali ďalšie krajiny a to Rakúsko, Fínsko a Švédsko. V roku 2004 vstúpilo do Európskej únie 10 krajín a to: Slovensko, Česko, Maďarsko, Poľsko, Litva, Lotyšsko, Estónsko, Slovinsko, Malta, Cyprus. V roku 2007 sa stali členmi aj Bulharsko a Rumunsko a v roku 2013 pristúpilo Chorvátsko. V roku 2016 sa rozhodlo v referende o odchode Veľkej Británie z Európskej únie, ktoré napokon definitívne z Únie vystúpilo v roku 2020.¹¹

1.1.1 Kandidátske krajiny do Európskej únie

Každý štát, ktorý žiada o členstvo v Európskej únii musí predovšetkým splniť náročné kritériá, najmä ekonomické, ale i legislatívne a politické. Náročnosť a dĺžka prístupového procesu má viacero etáp. Uchádzač musí podať žiadosť, komisia posúdi prihlášku, či spĺňa prístupové kritériá a členské štáty rozhodnú o priznaní kandidátskeho statusu. Následne všetky krajiny odsúhlasia otvorenie prístupových rokovaní.

Na zozname potencionálnych kandidátov¹² sú Kosovo a Bosna a Hercegovina. Momentálne má Európska únia päť kandidátskych krajín na vstup a to štyri balkánske krajiny: Albánsko, Severomacedónska republika, Čierna Hora, Srbsko a Turecko, ktorého prevažná časť leží mimo Európy. Z dôvodu ruskej invázie na Ukrajinu, podpísal dňa 28. 2. 2022 ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj žiadosť o vstup Ukrajiny do Európskej únie. Reálne prijatie Ukrajiny do Európskej únie je však zložitý proces.

Strategickým rámcom podporujúcim postupné zbližovanie krajín západného Balkánu s Európskou úniou je proces stabilizácie a pridruženia. Vychádza z bilaterálnych zmluvných vzťahov, finančnej pomoci, politického dialógu, obchodných vzťahov a regionálnej spolupráce. Balkánske kandidátske krajiny podali žiadosť o členstvo v Európskej únii v období od roku 2004 až do roku 2009.

¹⁰ BALÁŽ, Peter a kolektív. *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava: SPRINT 2 s.r.o., 2019, 98 s. ISBN 978-80-89710-51-5

¹¹ USHERWOOD, Simon, PINDER John. *The European union: A very short introduction*. Veľká Británia: OXFORD- University press, 2018, 4 s. ISBN 978-0-19-880885-5

¹² Krajiny, ktoré zatiaľ nespĺňajú podmienky pre vstup do Európskej únie

Od vstupu Chorvátska do Európskej únie v roku 2013 nikto z kandidátskych krajín nespĺnil všetky náročné požiadavky pre vstup do Európskej únie.

Kandidátske a potenciálne kandidátske krajiny dostávajú finančnú pomoc na vykonanie potrebných reforiem, ktorú im poskytuje Európska únia od roku 2007 pomocou nástroja predvstupovej pomoci.¹³

Srbsko a Turecko by podľa všetkého mohli splniť legislatívne podmienky pre vstup niekedy okolo roku 2023.

Zástancovia prijatia Turecka do Európskej únie argumentujú stabilizáciou jeho inštitúcií a právneho poriadku, dlhoročným členstvom Turecka v NATO, ako aj upevnením významnej ekonomiky Európskej únie vo svete. Dôležitým argumentami proti prijatiu Turecka do Európskej únie sú: geografické rozloženie Turecka, zlé vzťahy s Cyplom a Arménskom. Situácia je však chýlostivá, pretože Európska únia sa na Tureckú vládu musí spoliehať pri dohode o utečencoch.

1.1.2 Turecko ako kandidátska krajina

Pôvod samotného Turecka leží v kolíske európskej civilizácie. Dôležité je poznamenať, že Turecko je nástupcom Byzantskej a Osmanskej ríše, ktoré formovali a ovplyvňovali Európu, a teda značne prispelo k európskej histórii a kultúre. Nebolo by teda správne tvrdiť, že Turecko nie je geograficky súčasťou Európy. Ankarská dohoda, ktorou sa vytvorilo pridruženie medzi Tureckom a Európskym hospodárskym spoločenstvom, navyše ukazuje, že Európska únia už Turecko považuje za európsku krajinu.¹⁴

Turecko o členstvo v EHS požiadalo prvýkrát už v roku 1959 a neskôr v roku 1987. Táto žiadosť bola však zamietnutá z niekoľkých dôvodov. Hlavnými dôvodmi zamietnutia žiadosti boli nestabilné politické a hospodárske pomery. V roku 1997 bol Turecku odmietnutý štatút čakajúcej krajiny o členstvo. Kandidátskou krajinou sa oficiálne stalo v decembri roku 1999 na Helsinskom summite Európskej únie, avšak rokovania o možnosti členstva sa začali až o 6 rokov neskôr. Vzájomne dohodnutý negociačný rámec uvádza, že

¹³ EUÓPSKY PARLAMENT. *Západný Balkán*. [online]. 2021, [cit. 2022.03-21] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/168/zapadny-balkan>

¹⁴ BAYCAR-AYDOGAN, Nilay. *Turkish cultural identity: A European identity*. [online]. 2017, [cit. 2021-20-11]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/264156541_Turkish_Cultural_Identity_A_European_Identity

tento proces je, “proces s otvoreným koncom, ktorého výsledok nie je zaručený“. Všetky rokovania sa smú prerušiť, ak Turecko poruší niektorý z hlavných princípov Európskej únie, ktorými sú demokracia, rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd a dodržiavanie zákonov.

Na videokonferencii v marci 2021 lídri Európskej únie uvítali zmiernenie napätia vo východnom Stredozemí a vyzvali Turecko, aby sa zdržalo nových provokácií alebo krokov v rozpore s medzinárodným právom. Dôležité sú i opatrenia na riešenie integrácie a podmienky utečencov v Turecku. Riešenie tejto otázky podporuje Európska únia značnými finančnými prostriedkami.

Keďže požiadavky Európskej únie na politické a ekonomické reformy sú väčšie ako v prípade krajín strednej a východnej Európy, príchod Turecka do Európskej únie je stále otázný. Podobne ako v prípade západného Balkánu, ochota a kapacita tureckej vlády implementovať *acquis communautaire*¹⁵ sú obmedzenejšie.¹⁶

Medzi tradičných zástancov členstva Turecka v Európskej únii patrila napríklad Veľká Británia a stále patrí Švédsko či Dánsko. Francúzsko je proti vstupu Turecka do Európskej únie a je za privilegované partnerstvo. Existujúce priestory na zlepšenie a názorová nejednotnosť v samotných členských štátoch naznačujú, že otázka členstva Turecka v Európskej únii má dlhodobý charakter. Aj napriek tomu by sa malo na prípravu pritvrdiť, aby bolo rozširovanie Únie v budúcnosti celkovo možné.¹⁷

1.2 Vzťahy Európskej únie a Turecka

Obchodné vzťahy medzi Európskou úniou a Tureckom sú založené na dohode o pridružení z roku 1963 a dohode o colnej únii, ktorá nadobudla platnosť 31. 12. 1995. Turecko je kandidátskou krajinou na vstup do Európskej únie a uchádza sa o jej členstvo od

¹⁵ Súhrn výsledkov legislatívnej činnosti Európskej únie, ktoré tvoria zmluvy a právne akty vydané na základe týchto zmlúv orgánmi Únie.

¹⁶ ÖZER, Yonca. *Turkey and the European Union: Processes of Europeanisation*. New York: Routledge, 2016, 9 s. ISBN 978-1-4094-4529-6

¹⁷ KITTOVÁ, Zuzana. *Perspektívy budúceho smerovania integrácie Európskej únie*. Bratislava: SAV Ekonomický časopis, 2008, 675 s. ISSN ONLINE 2729-7470

roku 1999. Prístupové rokovania sa začali v roku 2005, ale nepokročili.¹⁸ Keďže Turecko je krajinou, v ktorej žijú prevažne moslimskí obyvatelia, má sekundárnu demokraciu a v minulosti uprednostňovalo hlavne vzťahy s krajinami Západu, nebolo vhodným kandidátom na členstvo do Európskej únie. Turecko v snahe nakloniť si Európsku úniu zrušilo súdy štátnej bezpečnosti, trest smrti a zlepšilo ochranu ľudských práv. V roku 2016 podpísalo dohodu s Bruselom o spolupráci pri ochrane hraníc, vďaka čomu sa Turecko cez migračnú krízu stalo jedným z najdôležitejších partnerov Európskej únie.

Objemy bilaterálneho obchodu medzi Tureckom a Európskou úniou za posledné desaťročie nezanechávajú žiadne pochybnosti o význame ich hospodárskeho partnerstva. V roku 1985 bola založená organizácia pre hospodársku spoluprácu, ktorá zahŕňa ekonomiky Ázie a euro-stredomorského regiónu: Afganistan, Azerbajdžan, Irán, Kazachstan, Kirgizsko, Pakistan, Tadžikistan, Turecko, Turkmenistan a Uzbekistan. Jej cieľom je podpora udržateľnosti sociálno-ekonomického pokroku členských štátov. V roku 2003 bola na jej základe podpísaná Dohoda o obchode, ktorá si kladie za cieľ zvýšenie vzájomného obchodu a investícií v zoskupení.¹⁹ Pri exporte aj importe sa počas svojej spolupráce stretli aj s nerovnomerným, no stále rastúcim trendom obratu v celkovej výške 1,3 bilióna EUR. Rastúci trend bilaterálneho obchodu potvrdil nielen význam Európskej únie pre turecký export, ale aj neúspech niekoľkých pokusov tureckej vlády využiť komerčné príležitosti a rozšíriť svoje hospodárske partnerstvá. Snaha o diverzifikáciu obchodu sa zvýraznila po vypuknutí Arabskej jari, keď ochota Turecka podriaďiť sa normám, pravidlám a zásadám stanoveným Západom a Európskou úniou, začala klesať.²⁰

Turecko je pre Európsku úniu dôležitým partnerom vo viacerých kľúčových oblastiach, ktorými sú napríklad migrácia a boj proti terorizmu. Sú tu však aj oblasti, v ktorých sa od Únie veľmi vzdáľuje, najmä pri presadzovaní ľudských práv, vierovyznaní, demokracií. Pre tieto dôvody je prístupové konanie už od roku 2018 pozastavené. Výročná správa Európskej komisie o Turecku z apríla 2018 dospela k záveru, že „Turecko sa výrazne

¹⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Turecko*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>

¹⁹ CIHELKOVÁ, Eva. *Nový regionalismus. Teorie a případová studie (Evropská unie)*. Praha: C. H. Beck, 2007, 113 s. ISBN 978-80-7179-808-8

²⁰ TSAROUHAS, Dimitris. *EU-Turkey Economic Relations and the Customs Union: a rules-based approach*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/355412043_EU-Turkey_Economic_Relations_and_the_Customs_Union_a_rules-based_approach

odklonilo od Európskej únie, najmä v oblastiach právneho štátu a základných práv a oslabením účinných kontrol a rovnováhy v politickom systéme“.²¹

Pre Turecko predstavuje Európska únia bezpečné útočisko, kde možno získať zisky dosiahnuté hospodárskou modernizáciou a využiť výrobné kapacity tureckého súkromného sektora. Väzby Turecka so štátmi Európskej únie sú početné a rozsiahle, najmä pokiaľ ide o štáty ako Nemecko, Taliansko, Francúzsko a Španielsko. Aj Spojené kráľovstvo je pre turecký tovar po Brexite významnou vývoznou destináciou.²² Pokiaľ však ide o hospodárske vzťahy Turecka a Európskej únie, je dôležitý hlavne kvalitatívny rozmer. Nemecko, ktoré má s Tureckom okrem dlhotrvajúcich dobrých medzištátnych vzťahov, má na tureckom trhu viac ako 7 500 nemeckých firiem. Nemecko do Turecka vyváža prevažne kapitál a nie spotrebný tovar, čo prispieva k exportnej kapacite pre Turecko. Kapitál sa presúva do priemyslu, najmä textilného a automobilového.²³

Ďalším štátom z Európskej únie, ktorý je treba spomenúť, je Taliansko. Taliansko je druhým najväčším obchodným partnerom Turecka z Európskej únie. Turecko a Taliansko majú záujem sa zbližiť z ekonomického a obchodného hľadiska a pokúsiť sa vyrovnať rozdiely v Stredomorí. Taktiež nie je náhoda to, že Taliansko podporilo vládu národnej jednoty v Líbyi, s ktorou aj pristúpilo k podpisu námornej dohody. Taliansko a Turecko majú snahu prinútiť štáty ako sú Malta a Tunisko k spolupráci, aby sa tak dostali do priemyselných centier západnej Európy.²⁴

Európska únia považuje Turecko ešte stále za jedného z kľúčových partnerov a jej predstaviteľa, ale aj správy, ktoré vydávajú inštitúcie, tento element prízvukujú. Vzťahy ale

²¹ EURÓPSKA ÚNIA. *Turecko a EÚ* [online]. 2020, [cit. 2021-09-25] Dostupné na: <https://www.europa.sk/turecko-a-eu>

²² TSAROUHAS, Dimitris. *EU-Turkey Economic Relations and the Customs Union: a rules-based approach*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/355412043_EU-Turkey_Economic_Relations_and_the_Customs_Union_a_rules-based_approach

²³ DEMIRTAS, Serkan. *EU have mutual interest in positive agenda: German envoy*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-10]. Dostupné na: <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-eu-have-mutual-interest-in-positive-agenda-german-envoy-161911>

²⁴ DEMIRTAS, Serkan. *EU have mutual interest in positive agenda: German envoy*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-10]. Dostupné na: <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-eu-have-mutual-interest-in-positive-agenda-german-envoy-161911>

v súčasnosti najviac ovplyvňuje turecká domáca politika a aj turecké ambície v jeho susedstve.²⁵

Colná únia

Colná únia predstavuje stupeň inštitucionalizovanej regionálnej integrácie. Dochádza v nej k voľnému pohybu tovarov a služieb, ku ktorým bolo pripočítané clo iba raz, pri vstupe na územie colnej únie. Členské štáty si uplatňujú spoločnú obchodnú politiku voči nečlenským štátom a stanovujú dovozné kvóty. Colná únia vedie k efektívnejšiemu využívaniu zdrojov a následne špecializácií, čo prináša nedokonalú konkurenciu v podobe monopolu, oligopolu. V dohode o colnej únii sú obsiahnuté články týkajúce sa politiky hospodárskej súťaže, odpadajú tu problémy s pravidlami pôvodu tovaru, umožňuje sa odstrániť hraničnú kontrolu pri dovážaných produktoch. Najdôležitejším prvkom colnej únie je prijatie jednotného colného sadzobníka voči nečlenom, s ktorým musia súhlasiť všetky krajiny.²⁶

Medzi Tureckom a Európskou úniou je založená od 31. decembra 1995 colná únia. Ide o prvú významnú colnú úniu medzi Európskou úniou a treťou krajinou. Nahradila Ankarskú dohodu²⁷ v oblasti pohybu tovarov. Táto dohoda pôvodne slúžila najmä na pokrytie voľného pohybu tovarov, okrem poľnohospodárskych výrobkov. Poľnohospodárske výrobky, uhlie, oceľ a všetky ostatné produkty v rámci ES, sa pridali do možnosti pohybu tovarov až v roku 1963.²⁸ V dodatkovom protokole colnej únie s Tureckom sa stanovuje, že platí voľný pohyb medzi dvomi krajinami colnej únie pre tovar, na ktorý sa vzťahuje tento režim, buď úplne vyrobený, alebo prepustený do voľného obehu po ich dovoze z tretích krajín v Turecku alebo v Európskom spoločenstve. Ďalej sa ustanovuje zosúladenie Turecka s jednotnou colnou sadzbou ES vrátane preferenčných opatrení a harmonizácie obchodnej politiky a aproximácie colných predpisov, najmä prostredníctvom rozhodnutia výboru pre colnú spoluprácu a vzájomnej pomoci v

²⁵ YAR, Lucia. *EÚ a Turecko: Sága nenaplnených sľubov*. [online]. 2020, [cit. 2021-09-15] Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/vychodna-politika/linksdossier/eu-a-turecko-saga-nenaplnenych-slubov/>

²⁶ CIHELKOVÁ, Eva. *Nový regionalismus. Teorie a případová studie (Evropská unie)*. Praha: C. H. Beck, 2007, 10 s. ISBN 978-80-7179-808-8

²⁷ Asociačná dohoda medzi Tureckom a EÚ podpísaná v roku 1963, na základe, ktorej bolo Turecko prijaté do colnej únie a získalo plné členstvo v EHS

²⁸ EUR-LEX. *Colná únia medzi EÚ a Tureckom*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-21]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/summary/SK/0702_17

colných záležitostiach.²⁹ Vďaka colnej únii sa na tovar, vzťahujú nulové colné poplatky a kvóty, odrátajú sa tarify za konkrétny výrobok pochádzajúci z Európskej únie vyvezený do Turecka a naopak.³⁰

V roku 2016 navrhla Európska komisia zlepšenie pravidiel. Toto zlepšenie malo zahŕňať Vylepšený obchodný rámec a Komplexnú dohodu o voľnom obchode. Kvôli neustálej problematickej situácii a pozastavenie negociácie, k zmene nedošlo. Turecko je kritizované Európskou komisiou hlavne kvôli diskriminácii voči európskym produktom, ale aj zvyšujúcim sa clám, daniam za dovoz a lokalizačným schémam.

Od nadobudnutia účinnosti colnej únie vzrástla hodnota bilaterálneho obchodu viac ako štvornásobne. Colná únia je tiež všeobecne uznávaná za to, že významne prispela k integrácii Turecka do európskych výrobných sietí. Zosúladenie s *acquis* Európskej únie³¹ a liberalizácia ciel posilnili globálnu konkurencieschopnosť Turecka. Približne 30 % tureckého HDP je spojených s obchodom.³² Najnovšia štúdia z roku 2020 hovorí, že colná únia zlepšila výmenu produktov medzi Tureckom a Európskou úniou až o 65 %. Existuje zákaz vrátenia cla, ale osobitné ustanovenie umožňuje Turecku uplatňovať na tento účel colnú sadzbu Európskeho spoločenstva, ktorá sa uplatňuje na použité nepôvodné materiály, ak je táto sadzba nižšia ako turecká sadzba.³³ Tovar privezený z Turecka do Európskej únie musí spĺňať všetky technické pravidlá a sanitárne a bezpečnostné požiadavky. Tovar, ktorý je úplne získaný alebo vyrobený v colnej únii, alebo ktorý bol prepustený do voľného obehu v colnej únii, sa môže pohybovať kdekoľvek na území colnej únie, pokiaľ je k nim priložený doklad o colnom statuse stanovený na sprievodnom osvedčení ATR.³⁴

²⁹ ACCESS2MARKETS. *Colná únia medzi EÚ a Tureckom*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/sk/content/colna-unia-medzi-eu-tureckom>

³⁰ ACCESS2MARKETS. *Colná únia medzi EÚ a Tureckom*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/sk/content/colna-unia-medzi-eu-tureckom>

³¹ Súhrn výsledkov legislatívnej činnosti Európskej únie, ktoré tvoria zmluvy a právne akty vydané na základe týchto zmlúv orgánmi Únie

³² EUROPEAN COMMISSION. *Krajiny a Regióny, Turecko*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>

³³ ACCESS2MARKETS. *Colná únia medzi EÚ a Tureckom*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/sk/content/colna-unia-medzi-eu-tureckom>

³⁴ ACCESS2MARKETS. *Colná únia medzi EÚ a Tureckom*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/sk/content/colna-unia-medzi-eu-tureckom>

Turecko sa vstupom do colnej únie zaviazalo, že prijme spoločný colný sadzobník Európskej únie pre väčšinu priemyselných výrobkov a priemyselných komponentov. Turecko sa zaviazalo, že vo svojich vzťahoch s krajinami mimo Európskej únie bude uplatňovať pravidlá a opatrenia, ktoré sú veľmi podobné pravidlám a opatreniam obchodnej politiky Európskej únie.³⁵ Voľná hospodárska súťaž znamená, že Turecko je povinné zariadiť, aby pravidlá Turecka a Európskej únie boli zlučiteľné a účinné. Obidve strany musia odstrániť clá, kvantitatívne obmedzenia a poplatky uložené na obchod s priemyselným tovarom.

Okrem colnej únie a iných dohôd s Európskou úniou má Turecko v platnosti 22 dohôd o voľnom obchode s krajinami EZVO, Izraelom, Severným Macedónskom, Bosnou a Hercegovinou, Palestínou, Tuniskom, Marokom, Egyptom, Sýriou (pozastavená), Albánskom, Gruzínskom, Čiernou Horou, Srbskom, Čile, Mauríciusom, Južnou Kóreou, Malajziou, Moldavskom, Faerskými ostrovmi, Singapurom, Kosovom, Venezuelou a Spojeným kráľovstvom.³⁶

1.2.1 Postavenie Turecka vo svete

Turecko sa v roku 2017 stalo prezidentskou republikou, prezident je hlavou štátu a má v rukách aj exekutívne právomoci. Legislatívna moc patrí pod jednokomorový parlament. Hlavným mestom je Ankara a mena je turecká líra. Má vyše 84,34 miliónov obyvateľov a rozloha štátu je 783 562 km². Z geografického hľadiska je Turecko euroázijskou krajinou, ktorej územie leží prevažne na ázijskom kontinente.³⁷ Turecko je členom Únie pre Stredozemie.³⁸ Strategickými cieľmi Únie pre Stredozemie sú regionálna stabilita, ľudský rozvoj a regionálna hospodárska integrácia. Jeho celkovým cieľom je

³⁵ EUR-LEX, *Colná únia medzi EÚ a Tureckom*. [online]. 2017, [cit. 2021-10-01] Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/summary/SK/0702_17

³⁶ EUROPEAN COMMISSION. *Krajiny a Regióny, Turecko*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>

³⁷ DEWDNEY C., John. *Turkey*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Turkey>

³⁸ EUROPEAN COMMISSION. *Turecko*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>

transformovať európsko-stredomorský región na oblasť mieru, stability a prosperity.³⁹ Turecko patrilo k zakladajúcim členom OSN a v súčasnosti je členom mnohých organizácií medzinárodných organizácií ako NATO, Rada Európy, OECD. Patrilo taktiež k členom Západoeurópskej únie.

Akýkoľvek pokrok v ekonomike Turecka si bude vyžadovať rozsiahlu reformu na zlepšenie transparentnosti a účinnosti regulačného systému, vzhľadom na nepriaznivé postavenie súdnictva Turecka v porovnaní s ostatnými krajinami Európy. Je naliehavé, aby vláda posilnila efektívnosť súdnictva a boj proti korupcii, ktoré boli poškodené v dôsledku očisty súdneho systému, ktorá nasledovala po pokuse o prevrat v roku 2016.⁴⁰

Turecká ekonomika momentálne prechádza krízou a krajina má na krku vysokú nezamestnanosť s vysokou mierou inflácie. Na mieru inflácie má vplyv aj vysoký príliv utečencov zo Sýrie (viac ako 4 milióny), kde zúri občianska vojna. Turecko v porovnaní s ostatnými krajinami, prijíma najviac utečencov, čo si vyžaduje vysoké finančné výdavky štátu. V snahe o koordináciu tohto problému sa vytvárajú základne pre migrantov, na ktoré Turecký štát vynaložil do roku 2021 6 miliárd EUR.

Ekonomika v Turecku od roku 2016 do roku 2021 vykazuje rast s dlhodobým potenciálom, pohybuje sa okolo 5 %. V priebehu roku 2020 Turecko zaviedlo, tak ako aj iné štáty, protipandemické opatrenia, kvôli šíreniu pandémie COVID-19. Tieto opatrenia nemali zásadný dopad na priemysel, maloobchodné tržby, export ani iné kľúčové sektory. Pandémia COVID-19 však prehĺbila rodové rozdiely a zvýšila nezamestnanosť a mieru chudoby. Turecko je jednou z mála krajín, ktoré dokázali udržať rast aj v roku 2020, i keď si pandémia COVID-19 vynútila uzavretie veľkej časti ekonomiky. V druhom štvrtroku roku 2020 turecká ekonomika vykázala kvôli tomu prepád o 10,4 %.⁴¹

Očakáva sa, že pandémia bude mať pre Turecko vážne negatívne dôsledky a ešte viac oslabí hospodárske zisky.⁴²

³⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Krajiny a Regióny, Turecko*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>

⁴⁰ THE HERITAGE FOUNDATION. *Turkey*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-21]. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/country/turkey>

⁴¹ TÝM FXSTREET.CZ, *Růst ekonomiky Turecka ve 2. čtvrtletí meziročně zrychlil na 21,7 procenta*. [online]. 2021, [cit. 2021-09-25]. Dostupné na: <https://www.fxstreet.cz/rust-ekonomiky-turecka-ve-2-ctvrtleti-mezirocne-zrychlil-na-217-procenta.html>

⁴² THE WORLD BANK GROUP. *The world bank in Turkey*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-21]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview#1>

Turizmus je pre Turecko kľúčové odvetvie, na ktorom krajina profituje. Môže to zhoršiť nielen finančnú situáciu krajiny, ale aj zvýšiť tlak na zahraničný dlh. Úroková sadzba Turecka je momentálne vo výške 19 %. Analytici a ekonómovia však očakávajú, že ju centrálna banka začne čoskoro znižovať. Pri inflácii, sa naopak očakáva rast a to by mohlo spomaliť znižovanie sadzieb. Silný rast ekonomiky ide spolu s rastom inflácie. Turecká ekonomika, bude v blízkej budúcnosti vystavená skúške stability pri redukcii nákupov dlhopisov, ktoré majú nestabilnú pozíciu v celej eurozóne. Nestabilita a rast sadzieb na svetových trhoch pravdepodobne donúti investorov k uzavretiu ziskových pozícií v Turecku. Oslabenie líry môže zabrániť očakávanému poklesu inflácie. Obmedzená činnosť administratívnych opatrení spôsobuje to, že banka musí udržiavať vysoké úrokové sadzby. Turecko zatiaľ nemení nič na svojom modeli vysoko inflačnej ekonomiky.⁴³

Tabuľka 1 Porovnanie tureckých makroekonomických ukazovateľov v r. 2011 - 2020

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
HDP per capita (v tis. EUR)	9,9	10,3	11,0	10,7	9,7	9,6	9,4	8,4	8,1	7,6
Rast HDP v %	11,2	4,8	8,5	4,3	6,1	3,3	7,5	3	0,9	1,8
Inflácia v %	6,5	8,9	7,5	8,9	7,7	7,8	11,1	16,3	15,2	12,3
Nezamestnanosť v %	9,1	8,4	9	9,9	10,3	10,9	10,9	10,9	13,7	13,1

Prameň: Vlastné spracovanie podľa International Monetary Fund. *Country data* [online]. 2021 [cit. 2021-12-18].

Dostupné na: <https://www.imf.org/en/Countries/TUR#atagance>

1.2.2 Problematické oblasti Turecka

Súčasná diskusia o pristúpení Turecka k Európskej únii značne zveličuje kultúrne rozdiely medzi Tureckom a ostatnými členskými štátmi Európskej únie.⁴⁴

⁴³ POHL, Martin. *Turecká centrálna banka podlehla politickým tlakom*. [online]. 2021, [Cit. 2021-09-25]. Dostupné na: <https://www.kurzy.cz/zpravy/611060-turecka-centralni-banka-podlehla-politickym-tlakum/>

⁴⁴ AKÇOMAK, Semih. *Differences between the EU and Turkey greatly exaggerated*. Maastricht: United Nations University, [online]. 2006, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: OPINION Differences between the EU and Turkey greatly ...<https://www.merit.unu.edu › archive › docs › 200...>

V diskusii o možnom členstve Turecka v Európskej únii je uvádzaná predovšetkým nedôvera v kultúrnu zhodu. Počas politických debát o členstve Turecka v Európskej únii prevládali skôr podmienené kultúrne rozdiely než ekonomické rozdiely. Kritici členstva Turecka v Európskej únii tvrdia, že Turecko a krajiny Európskej únie sa od seba zásadne odlišujú historickými a intelektuálnymi tradíciami, ale predovšetkým odlišnou náboženskou orientáciou. Medzi týmito dvoma kultúrami neexistuje spoločný základ. Zatiaľ, čo niektorí odporcovia členstva Turecka tvrdia, že kultúrne rozdiely medzi Tureckom a Európskou úniou sú zásadné, iní hovoria o nútenom prispôbovaní sa krajiny európskym hodnotám. Nie je pochyb o tom, že kultúrna zhoda Turecka s Európskou úniou je ústrednou podmienkou jej úspešnej integrácie do Únie.⁴⁵ Posilnená spolupráca ako nástroj určený na podporu európskej integrácie bola zavedená pred takmer 17 rokmi. Medzinárodné krízy, akými sú finančná a hospodárska kríza alebo utečenecká kríza, môžu slúžiť ako impulz pre väčšiu integráciu v budúcnosti.⁴⁶

Ľudské práva

V Turecku v posledných rokoch bojujú s krízou ohľadne ľudských práv, narušuje sa tu demokracia, ale aj princípy právneho štátu. Neustály problém so zatýkaním obhajcov ľudských práv a odporcov vlády, ale aj štátnych menšín neustáva. Turecko je taktiež jedným z najväčších väzňateľov novinárov na svete. Turecko nie je schopné sa vyrovnáť so svojou minulosťou a náboženskou neznášanlivosťou. Jedným z najväčších problémov v tejto krajine je, že ženy nemajú skoro žiadne práva. Sú diskriminované a násilne utláčané. Vo väčšine prípadov úmrtí žien je vrahom práve manžel alebo iný rodinný príslušník. Neutíchajúce protesty vypovedajú o nielen domácom násilí mnohých žien v Turecku. Demonstrantky žiadajú zachovanie Istanbulskeho dohovoru, ktorý hovorí o predchádzaní násillia na ženách a boji proti nemu. Istanburský dohovor je prvým záväzným nástrojom na svete zameraným na prevenciu a boj proti násilliu páchanému na ženách. Turecko chce od

⁴⁵ BAYCAR-AYDOGAN, Nilay. *Turkish cultural identity: A European identity*. [online]. 2017, [cit. 2021-20-11]. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/264156541_Turkish_Cultural_Identity_A_European_Identity

⁴⁶ KITTOVÁ, Zuzana. *Enhanced cooperation within the European Union: experience and expectations*. [online]. 2016, [cit. 2021-11-28]. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/344171836_Enhanced_cooperation_within_the_European_Union_experience_and_expectations

dohovoru odstúpiť. V roku 2019 zahynulo rukami mužov 474 žien. Len pred 15 rokmi sa tak v Turecku zaviedli nové, vysoké tresty za vraždy zo cti, či za znásilnenie v manželstve a ženy získali aj mnohé práva, ako právo dediť, či sa po rozvode starať o deti.⁴⁷

Europoslanci kritizovali, že v Turecku neexistujú presné informácie o postavení žien a v niektorých regiónoch na juhovýchode krajiny sa aj naďalej uplatňujú praktiky nezapisovania narodených dievčat do matriky, čo komplikuje boj proti núteným sobášom a zločinom za zachovanie cti, pretože ich obeť nemajú oficiálne totožnosť.⁴⁸ Rešpektovanie ľudských práv, najmä práv žien, považuje Európsky parlament za bezpodmienečný predpoklad pre členstvo v Európskej únii a preto vyzýva Európsku komisiu, aby sa pri prístupových rokovaníach s tureckou vládou zamerala aj na túto otázku.⁴⁹

Utečenecká kríza a Kurdská otázka

Vojna a prílev utečencov zo Sýrie priamo zasiahlo Turecko. V Turecku, podobne ako v štátoch Európskej únie, našli Sýrčania v niektorých lokalitách dočasné útočisko, z iných boli vyhodení.⁵⁰ V krajine nebol dôvod zaoberať sa migráciou, pokiaľ nevypukla vojna v Sýrii a Turecko muselo čeliť náporu utečencov. Počet migrantov presiahol 3,6 milióna. S obrovským nárastom nových utečencov malo Turecko problém s ich ubytovaním. Tento proces nebol z dlhodobého hľadiska udržateľný a momentálne migranti sídlia v 81 tureckých provinciách. Geografické obmedzenia Ženevskej konvencie⁵¹ sa vzťahujú aj na Tureckú republiku. Turecko legálne poskytuje status utečenca len osobám cudzieho pôvodu, ktorí do krajiny utekajú v dôsledku krízy z iných ázijských krajín. Status utečenca nemôže byť teda udelený iným osobám.⁵² To, čo sa považuje za Sýrsku utečeneckú krízu, podľa tureckého práva nie je utečeneckou krízou. Ľuďom prichádzajúcim zo Sýrie nemožno udeliť

⁴⁷ YAR, Lucia. *EÚ a Turecko: Sága nenaplnených sľubov*. [online]. 2020, [cit. 2021-09-26]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/vychodna-politika/linksdossier/eu-a-turecko-saga-nenaplnenych-slubov/>

⁴⁸ POLÁKOVÁ, Monika. *EP požaduje väčšie práva pre turecké ženy*. [online]. 2021, [cit. 2022-01-15]. Dostupné na: <https://svet.sme.sk/c/3145966/ep-pozaduje-vacsie-prava-pre-turecke-zeny.html>

⁴⁹ POLÁKOVÁ, Monika. *EP požaduje väčšie práva pre turecké ženy*. [online]. 2021, [cit. 2022-01-15]. Dostupné na: <https://svet.sme.sk/c/3145966/ep-pozaduje-vacsie-prava-pre-turecke-zeny.html>

⁵⁰ NAJŠLOVÁ, Lucia. *Turkey and the European Union: The politics of Belongings*. Veľká Británia: I.B. TAURIS, 2021, 133 s. ISBN: 978-1-8386-0266-6

⁵¹ Protokoly, ktoré upravujú podmienky a pravidlá medzinárodného práva na ochranu obetí vojny

⁵² HUMAN RIGHTS WATCH. *Reports: Turkey*. [online]. [cit. 2021-09-26] Dostupné na: <https://www.hrw.org/reports/2000/turkey2/Turk009-10.htm>

status utečencov, preto sa označujú za hostí, avšak sú ubytovaní v utečeneckých táboroch. Ich počet presiahol niekoľko miliónov a preto ich Turecko muselo zapísať do štátnej legislatívy. Teraz sú označovaní ako ‘‘Sýrčania pod dočasnou ochranou‘‘. Majú možnosť využívať služby poskytujúce štátom, na ktorom území sú ubytovaní. Medzinárodne však nie je takýto status uznávaný a tento fakt bol pre sýrskych utečencov veľmi znepokojujúci. Aj z tohto dôvodu sa snažili dostať do iných, hlavne európskych krajín.⁵³ Bolo zistené, že utečenci, ktorí sa takýmto spôsobom snažia zmeniť svoju nepríjemnú situáciu, prekračujú hranice iných štátov ilegálnym spôsobom a to až do momentu vydávania registrácií. Z dlhodobého hľadiska sa šanca na repatriáciu takýchto utečencov neustále znižuje.⁵⁴ Počas volieb sa rôzni politici snažili svojich oponentov zahnať s argumentami o budúcnosti utečencov zo Sýrie. Najpopulárnejšie riešenie je vytvorenie bezpečnej zóny pre týchto utečencov. Mnohí Sýrčania sa momentálne snažia dostať naspäť do svojej vlasti, keďže nepokoje mierne utíchajú. Vo vzduchu stále zostáva visieť otázka, čo s ekonomickým bremenom, ktoré je vynakladané na sýrskych utečencov stále žijúcich na území Turecka. Objem finančných prostriedkov na tento problém doteraz presiahol 25 miliárd eur.

Skoro 20 % obyvateľov Turecka sú Kurdi. Tvoria tak najväčšiu etnickú skupinu, ktorá nemá vlastné štátne zriadenie vo svete. Kurdi okrem Turecka žijú aj v Sýrii, Iráne, Arménsku, najväčšie množstvo ich však žije v Iraku. Po tom ako vznikla Turecká republika, ústava neuznávala a nepriznávala etnické menšiny, iba Turkov. Kurdská kultúra, zvyklosti a jazyk boli obmedzované, dokonca až zakazované. V 80. a 90. rokoch vyústila nespokojnosť Kurdov v krajine do ozbrojených konfliktov. O život prišlo viac ako 40 tisíc osôb a ekonomika Turecka stratila na konfliktoch necelých 450 miliárd dolárov. Po uväznení A. Öcalana (vodca rebelských Kurdov) sa hlavná ideológia Kurdov zmenila. Začali sa orientovať na demokratický konfederalizmus⁵⁵ bez snahy o autonómiu.

Na podnet Európskej únie sa turecká vláda začala aktívne zaujímať o riešenie kurdskej otázky. V roku 2013 dalo Turecko oznámenie o spustení rokovaní na zastavenie paľby

⁵³ EKMEKCI, P.E. Syrian Refugees, Health and Migration Legislation in Turkey. In *Journal of Immigrant Minority Health*. 2018, 28 s. [cit. 2021-09-26].

⁵⁴ FRONTEX. *News Release: Fewer migrants at EU borders in 2016*. [online]. 2016, [cit. 2021-09-26] Dostupné na: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/fewer-migrants-at-eu-borders-in-2016-HWnC1J>

⁵⁵ Spolok alebo združenie medzi štátmi

a o mieri. Obmedzenia pre Kurdov však naďalej pretrvávali a preto boli mierové rozhovory v Turecku v roku 2015 zastavené.

Momentálne majú Kurdi v parlamente zastúpenie v Ľudovodemokratickej strane. V roku 2015 sa stali tretou najsilnejšou stranou, avšak tlak na predstaviteľov strany stále narastal. Predseda strany, S. Demirtaş, bol uväznený spolu so starostami obcí a miest a poslancami, ktorí túto stranu reprezentovali. Keďže tlak na stranu neútlacha, strana začala stupňovať nekompromisnosť.⁵⁶

Cyprus

Turecko je jedinou krajinou, ktorá neuznáva Cyprus ako samostatný štát, na rozdiel od členov Európskej únie. Spôsobuje to, že odmieta všetky výhradné práva Cyprusu a určuje ekonomické zóny na využívanie prírodných zdrojov vo vodách pri pobreží (v línii 370 km od pobrežia má štát výhradné práva na využívanie všetkých prírodných zdrojov). Európska únia neustále požaduje od tureckej vlády, aby začala rešpektovať cyperské práva.

Cyprus spolu s Gréckom, ktoré je ich hlavným partnerom, mali snahu ťažiť zemný plyn v Stredozemnom mori. Pre Európsku úniu je to pozitívna správa, pretože by takto mohla diverzifikovať energetické zdroje. Turecko odmieta dohody Grécka a Cypru, pretože ich považuje za provokatívne a nechce, aby Cyprus predával energetickým gigantom bloky na mori. V roku 2019 preto Turecko poslalo na Severné more prieskumnú loď. Európska únia rozhodla o zavedení balíka sankcií voči Turecku za jeho ťažbu zemného plynu vo výlučnej ekonomickej zóne Cypru. Na sankčný zoznam sa dostali dve osoby, ktorým Únia zakázala na svoje územie cestovať a boli im zmrazené majetky (viceprezident a člen dozornej rady tureckej ropnej spoločnosti a zástupca riaditeľa prieskumného oddelenia). V súčasnosti ale Európska únia uvažuje o nových sankciách.⁵⁷

Infraštruktúra turecko-severocyperského vodovodného potrubia kombinuje určovanie objemových tokov s trhovou distribučnou sieťou a riadenie vody v štáte severného Cypru. Tento patronát vyjadruje tureckú hydroteritorializáciu v rozpore s hydrosociálnym škálovaním na celom ostrove, ktoré vykonáva Cyprus. Opozícia voči vodovodnému potrubiu zo strany Cypru sa zamerala na ich stratu financií z ťažby vody. Politické strany

⁵⁶ YAR, Lucia. *EÚ a Turecko: Sága nenaplnených sľubov*. [online]. 2020, [cit. 2021-09-15]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/vychodna-politika/linksdossier/eu-a-turecko-saga-nenaplnenych-slubov/>

⁵⁷ YAR, Lucia. *EÚ a Turecko: Sága nenaplnených sľubov*. [online]. 2020, [cit. 2021-09-15]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/vychodna-politika/linksdossier/eu-a-turecko-saga-nenaplnenych-slubov/>

podporujúce zjednotenie namietali proti možnému kaziacemu účinku na budúce mierové rozhovory s Cyprom. Ekologická kritika vodovodného potrubia zo strany predstaviteľov občianskej spoločnosti cyperských Turkov zdôraznila vytlačanie alternatívnych spôsobov rozvoja vrátane trvalo udržateľného vodného hospodárstva.⁵⁸

⁵⁸ MASON, Michael. *Hydraulic patronage: A political ecology of the Turkey-Northern Cyprus water pipeline*. [online]. 2020, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/338306940_Hydraulic_patronage_A_political_ecology_of_the_Turkey-Northern_Cyprus_water_pipeline

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Turecko sa už niekoľko rokov snaží stať súčasťou Európskej únie. Tento cieľ sa doteraz Turecku nepodarilo splniť, ale aj napriek tomu má s Európskou úniou veľmi dobré vzťahy. Práve týmito zahraničnoobchodnými vzťahmi medzi Európskou úniou a Tureckom sa zaoberá táto bakalárska práca, ktorá sa zameriava hlavne na súčasné vzťahy a ich zmeny za dohľadné obdobie.

Hlavným cieľom je zhodnotiť postavenie Turecka v zahraničnoobchodných vzťahoch Európskej únie a analyzovať príležitosti, ale aj hrozby, ktoré by mohlo členstvo Turecka priniesť. Bakalárska práca zhodnocuje a skúma obchodné vzťahy medzi Európskou úniou a Tureckom na základe Ankarskej dohody a colnej únie. Na to, aby bol spomenutý hlavný cieľ dosiahnuteľný, boli určené nasledovné čiastkové ciele:

- preskúmanie možných prínosov a hrozieb plynúcich z otázky potencionálneho rozlišovania a prehlbovania integrácie Turecka s Európskou úniou,
- analýza zahraničného obchodu Turecka,
- hodnotenie vzťahov medzi Tureckom a krajinami Európskej únie,
- zameranie sa na ekonomickú situáciu Turecka
- zameranie sa na Colnú úniu a zhodnotenie jej prínosu pre Európsku úniu
- postavenie Európskej únie v medzinárodnom obchode.

S ohľadom na aktuálnosť bakalárskej témy boli využité poväčšine internetové zdroje hlavne v anglickom jazyku, knižné zdroje, ale aj odborné články z vedecko-odborných časopisov. V teoretickej časti boli spracované knižné a odborné zdroje. Táto bakalárska práca obsahuje zdroje od známych ekonómov, ako sú: prof. Ing. Peter Baláž, PhD., prof. Ing. Eva Cihelková, CSc., prof. Ing. Zuzana Kittová, PhD. alebo MR. Daniel Kenealy, PhD. Na spracovanie praktickej časti boli využívané dáta zdieľané medzinárodnými organizáciami ako sú Internal Trade Center, Eurostat, WTO a podobne. Pri zhotovení bakalárskej práce boli použité mnohé zdroje z ekonomických internetových stránok ako sú Euracit, Frontex, OEC alebo Eur-Lex. Taktiež boli čerpané informácie z oficiálnych stránok Európskej únie a Ministerstva zahraničných vecí.

Na to, aby mohol byť dosiahnutý hlavný cieľ bakalárskej práce a správne vyhodnotené výsledky skúmanej problematiky boli aplikované rozličné metódy skúmania. Metóda selekcie bola využitá najmä pri výbere dôležitých informácií z početných internetových

stránok a knižných zdrojov a zhodnotenie ich kvality. Indukcia bola použitá na skúmanie vzájomných obchodných vzťahov medzi ekonomikami Európskej únie a Turecka. V celej bakalárskej práci bola využívaná metóda analýzy, ktorá rozdelila celok na jednotlivé časti. Využívaná bola najviac v praktickej časti, kde sa skúma komoditná štruktúra medzi jednotlivými celkami. Pri analyzovaní ekonomickej situácie Turecka, krajiny, ktorá je kandidátskou krajinou do Európskej únie, bola využitá SWOT analýza, ktorá poukazuje na hrozby, slabé stránky, príležitosti a silné stránky, ktoré Turecko ešte bude musieť dať do súladu, aby sa mohlo stať členom Európskej únie. SWOT analýza pomáha viac porozumieť skúmanej problematike a zosúladiť všetky okolnosti. Syntéza bola používaná v tej praktickej časti, v ktorej sa vyhodnocovala skúmaná problematika. Komparatívna metóda bola použitá v časti, kde sa porovnávali nahromadené údaje, ktoré sú v bakalárskej práci prezentované vo forme grafov a tabuliek.

3 Výsledky práce a diskusia

Založenie colnej únie medzi Tureckom a Európskou úniou v roku 1995 značne pomohlo k zlepšeniu zahraničného obchodu a medzinárodnej spolupráce, taktiež sa vylepšila stabilita importu a exportu. Dohoda predstavuje odstránenie všetkých kvantitatívnych obmedzení alebo opatrení s rovnocenným účinkom v bilaterálnom obchode s priemyselnými výrobkami a prijatie obchodnej politiky Európskej únie zo strany Turecka. Colná únia predstavuje výsledok dlhoročného vzťahu medzi oboma stranami a tak upevnila 40 rokov obchodného združenia. Vďaka colnej únii stúpol bilaterálny obchod štvornásobne a tak sa posilnili aj potencionálne zisky. Približne 30 % tureckého HDP je spojených s obchodom. Colná únia sa momentálne vzťahuje len na priemyselné výrobky. Na poľnohospodárske výrobky, uhlie a oceľ sa vzťahujú preferenčné dohody. Obchod s výrobkami zo železa a ocele sa riadi dohodou o voľnom obchode medzi Tureckom a Európskym spoločenstvom uhlia a ocele. Zatiaľ sa nevzťahuje, ale v budúcnosti by sa mohla aj na služby a verejné obstarávania. Stupeň obchodnej integrácie by sa mohol zvýšiť začlenením služieb a poľnohospodárstva – čím by sa rozšírila colná únia. Ako môžeme vidieť stále je tu priestor na zlepšovanie a potrebnú liberalizáciu obchodu a tak aj hospodársky a politický rozvoj Turecka, ktoré sa stále snaží o modernizáciu colnej únie. Avšak aj Európska únia by mala pracovať na vytvorení komplexnejšieho rámca obchodnej integrácie. Colná únia by sa mohla prehĺbiť spresnením opatrení a odstránením jej nedostatkov. Turecko je v skutočnosti jedinou kandidátskou krajinou, ktorá má colnú úniu s Európskou úniou. Colná únia predstavuje prvý krok pre Turecko k integrácii do jednotného trhu Európskej únie. Turecko má taktiež podpísanú dohodu o voľnom obchode s Európskym spoločenstvom voľného obchodu.

Stále platí, že Európska únia je pre Turecko najväčším obchodným partnerom (37 %). V roku 2020 dosiahla hodnota vzájomného obchodu 132 miliárd EUR.⁵⁹ V celej teoretickej časti bolo spomínané akým dôležitým zahraničnoobchodným spojencom je Turecko pre celú Európsku úniu. Tieto vzťahy treba naďalej utužovať a rozvíjať. Pre Turecko, ako kandidátsku krajinu, colná únia predstavuje veľký prínos. Ďalším plusom je členstvo Turecka v NATO.

⁵⁹ EURÓPSKA RADA. *Infografika – Obchodné vzťahy medzi EÚ a Tureckom*. [online].2020, [cit. 2022-04-02]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/infographics/eu-turkey-trade-relations/>

3.1 Analýza zahraničného obchodu Turecka

Vďaka colnej únii Turecko otvorilo svoj vnútorný trh konkurencii a tretím krajinám, pričom svojim vývozcom zaručilo voľný prístup na trh Európskej únie. V rámci colnej únie Turecko zosúladzuje svoju obchodnú politiku so spoločnou obchodnou politikou Európskej únie. Toto zosúladenie sa týka autonómnych režimov aj preferenčných dohôd s tretími krajinami. Turecko taktiež rokuje a uzatvára dohody o voľnom obchode s tretími krajinami súbežne s Európskou úniou. Preferenčné obchodné režimy tvoria spolu so spoločným colným sadzobníkom Európskej únie najdôležitejšiu časť obchodnej politiky uplatňovanej voči tretím krajinám.

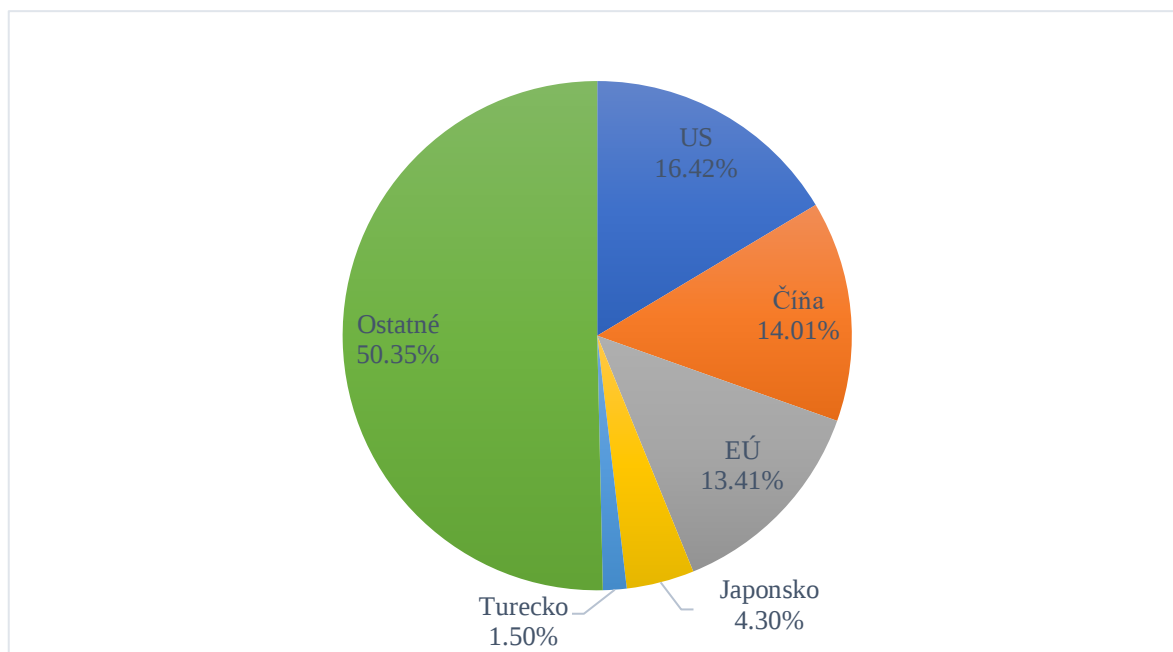
Turecko uzavrelo dohody o voľnom obchode s 38 krajinami, 11 ich však bolo zrušených pri ich vstupe do Európskej únie. Platné dohody Turecka o voľnom obchode sú s EZVO (Island, Lichtenštajnsko, Nórsko, Švajčiarsko), Izraelom, Macedónskom, Bosnou a Hercegovinou, Palestínou, Tuniskom, Marokom, Egyptom, Albánskom, Gruzínskom, Čiernou Horou, Srbskom, Čile, Mauríciom, Južnou Kóreou, Malajziou, Moldavskom, Faerskými ostrovmi, Singapurom, Spojené kráľovstvo, Venezuela a Kosovo. Dodatočné dohody o voľnom obchode podpísané s Libanonom, Sudánom a Katarom vstúpia do platnosti po ratifikácii príslušnými parlamentmi. Turecko tiež aktualizovalo a prehĺbilo rozsah svojich existujúcich dohôd o voľnom obchode s EZVO, Srbskom, Bosnou a Hercegovinou a Čiernou Horou. Rokovania o tom, ako urobiť to isté s Gruzínskom, Moldavskom a Malajziou, pokračujú.

Turecko je členom WTO a svoje clá reguluje v súlade s požiadavkami Všeobecnej dohody o clách a obchode (GATT). Zmeny dovozných požiadaviek majú vplyv na ďalšie necolné prekážky, ako je implementácia systémov referenčných cien, chýbajúce kontrolné osvedčenia, nové náročné požiadavky na dokumentáciu, ale aj kontroly slúžia ako necolné prekážky. I keď colné predpisy sú dokladom právnych predpisov Európskej únie, stále existujú rozdiely v tom, ako sa implementujú v Turecku. Systém obstarávania v Turecku neustále ovplyvňujú faktory ako: neprehľadnosť postupov verejného obstarávania, náročnosť podmienok a nedochvilnosť.

Nasledujúce grafy 1 a 2 znázorňujú pozíciu Turecka medzi najväčšími obchodníkmi s tovarom na svete v roku 2020. Štyria najväčší dovozcovia boli Spojené štáty americké (2 108 miliárd EUR, 16,42 %), Čína (1 801 miliárd EUR, 14,01 %), Európska únia (1 717

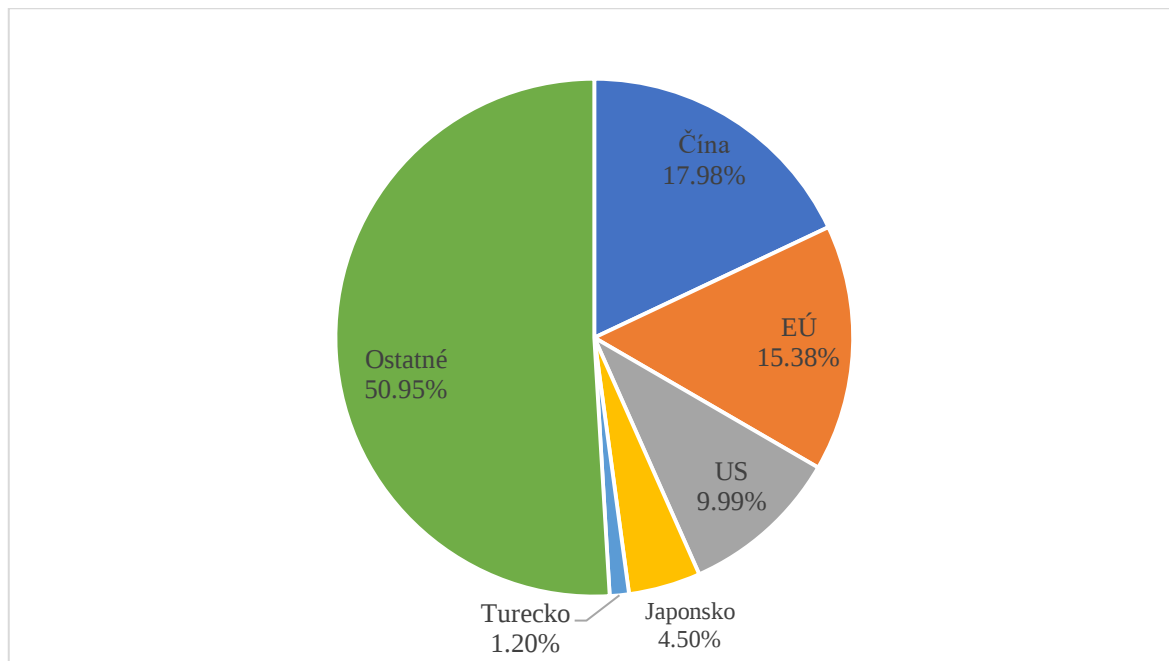
miliárd EUR, 13,41 %) a Japonsko (556 miliárd EUR, 4,3 %). Turecko (192 miliárd EUR, 1,5 %) bolo 17. najväčším dovozcom na svete a taktiež bolo 22. najväčším vývozcom na svete (149 miliárd EUR, 1,2 %). Štyrmi najväčšími vývozcami boli Čína (2 268 miliárd EUR, 17,98 %), Európska únia (1 933 miliárd EUR, 15,38 %), Spojené štáty (1 253 miliárd EUR, 9,99 %) a Japonsko (561 miliárd EUR, 4,5 %).

Graf 1 Import Turecka v porovnaní s najväčšími svetovými obchodníkmi s tovarom za rok 2020 (v %)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Eurostat-u. *Data browser* [online]. 2022 [cit. 2022-03-05]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_introeu27_2020/default/table?lang=en

Graf 2 Export Turecka v porovnaní s najväčšími svetovými obchodníkmi s tovarom za rok 2020 (v %)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Eurostat-u. *Dara browser* [online]. 2022 [cit. 2022-03-05]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_lt_introeu27_2020/default/table?lang=en

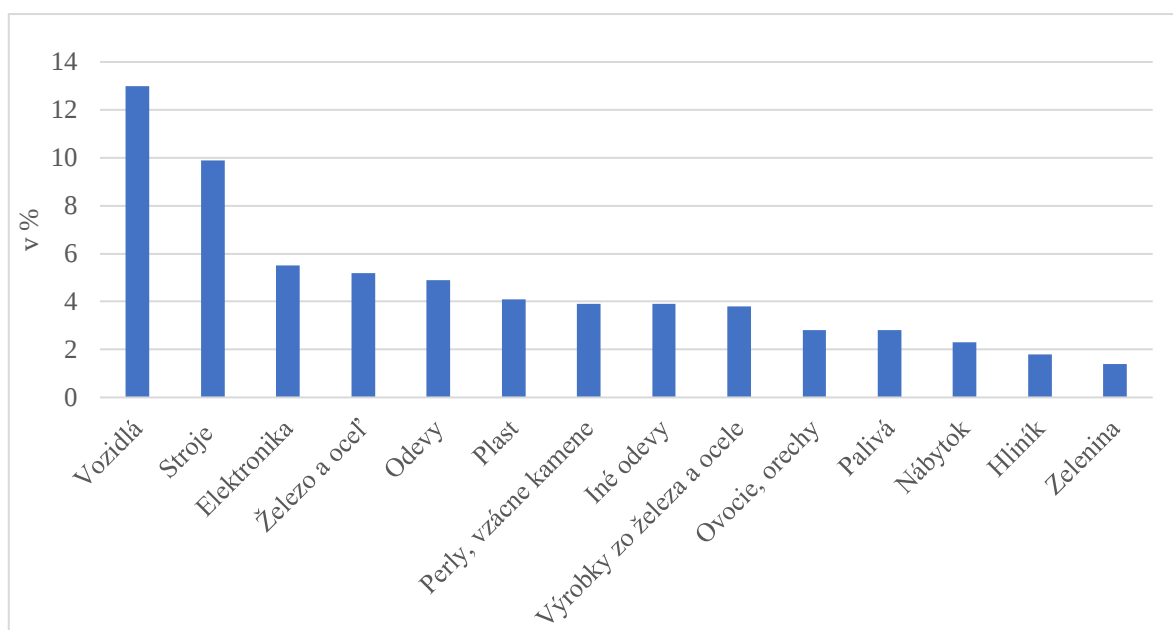
Export Turecka

Turecko najviac vyváža najmä do Nemecka (14,93 miliardy EUR), Spojeného kráľovstva (11,63 miliardy EUR), Spojených štátov (9,44 miliardy EUR), Iraku (8,37 miliardy EUR) a Talianska (7,54 miliardy EUR).

Najdôležitejším exportným sektorom tureckej ekonomiky je práve automobilový priemysel, ktorý sa po celosvetovom poklese spôsobenom pandémiou COVID-19, podieľal na tureckých exportoch v celkovej výške 13 %. Integrácia tureckého automobilového priemyslu do siete európskych podnikov je dobrým príkladom podporných účinkov colnej únie. Ďalšie podstatné sektory pre Turecko sú najmä strojárenský, textilný, oceľový a poľnohospodársky export.

Na začiatku roka 2020 mala turecká líra hodnotu okolo 0,16 EUR, odvtedy klesla pod 0,10 EUR – pokles o približne tretinu a o 80 % nižší ako jej hodnota pred desiatimi rokmi. To poskytlo tureckým spoločnostiam výhodu pri predaji tovaru v medzinárodných menách a nie v lírach.

Graf 3 Export Turecka podľa kategórie tovaru za rok 2020 (v %)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Trading Economics. *Turkey exports by category* [online]. 2022 [cit. 2022-04-01]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/turkey/exports-by-category>

Na grafe 3 je možno vidieť, že Turecko najviac exportuje, práve vozidlá (až 13 % celkového exportu krajiny). Automobilový priemysel v Turecku zohráva dôležitú úlohu vo výrobnom sektore tureckého hospodárstva. Turecko je 15. najväčším automobilovým priemyslom na svete s priemernou mierou exportu.⁶⁰ Turecko za rok priemerne vyvezie 85 % a tým sa stalo najväčšou exportnou základňou globálnych výrobcov mimo Európskej únie. Vďaka perfektnej polohe a ľahkým dopravným možnostiam profitujú z Turecka svetoví automobiloví giganti, ktorí investujú obrovské prostriedky do rozšírenia svojej výroby v Turecku. Turecký automobilový priemysel sídli hlavne v mestách: Izmit, Bursa, Ankara, Izmir a Aksaray.

Ako ďalšie najexportovanejšie sú stroje (9,90 %), elektronika (5,50 %), železo a oceľ (5,20 %), odevy (4,90 %), plasty (4,10 %), perly a vzácne kamene (3,90 %). Iné menej významné exportované kategórie sú iné odevy, výrobky zo železa a ocele, ovocie, minerálne palivá, nábytok, hliník a zelenina.

⁶⁰ ERAI TURKEY. *The automotive industry in Turkey*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-01] Dostupné na: <https://eraiturkey.com/news/the-automotive-industry-in-turkey/>

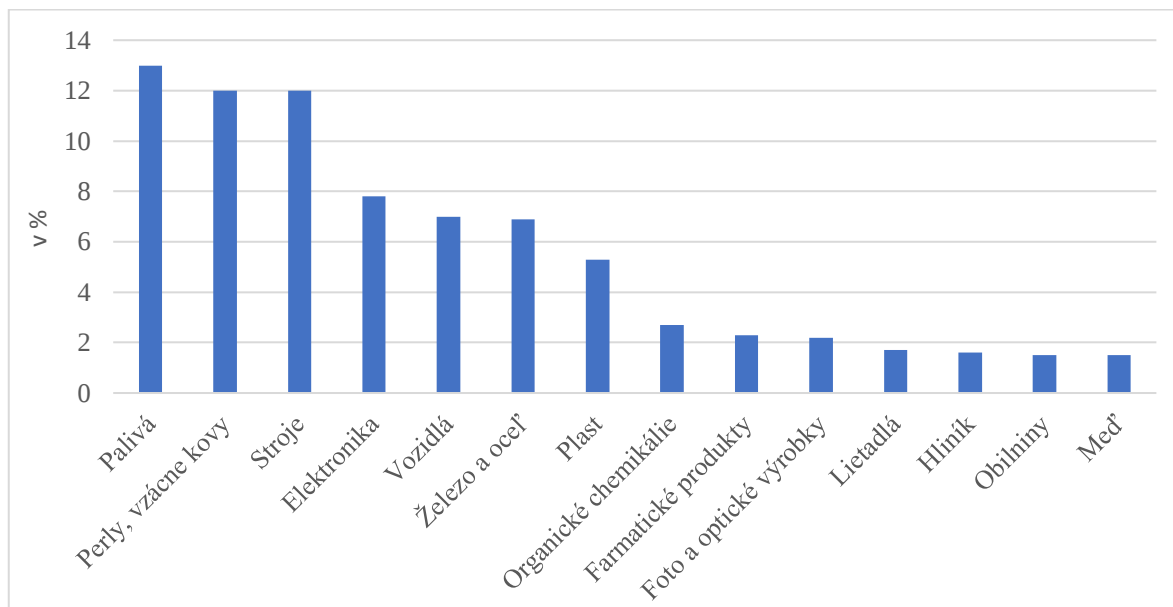
Import Turecka

Turecko prevažne dováža tovar z Nemecka (21,99 miliárd EUR), Číny (20,25 miliardy EUR), Ruska (12 miliardy EUR), Spojených štátov (9,80 miliardy EUR) a Talianska (8,19 miliardy EUR).

Zo strany importu Turecko sleduje vývoj na trhu s ropou a zemným plynom. Turecko v súčasnosti dováža takmer 3 milióny metrických ton LPG ročne. Turecko v súčasnosti neprodukuje žiadny kvapalný zemný plyn, preto je import taký vysoký. Turecká vláda chce znížiť závislosť od dovážanej energie a zvýšenie produkcie zemného plynu. V posledných rokoch zintenzívnilo ťažbu ropy a zemného plynu pri svojich pobrežiach. Predovšetkým nízke ceny týchto dvoch komodít v čase pandémie zabezpečovali Turecku stálu situáciu v ekonomike.

Viac ako 20% importu je tvorený strojárskymi produktmi a drahými kovmi, najmä zlatom. Vysoké importy zlata negatívne pôsobia na zápornú obchodnú bilanciu. Voľná likvidita a ochota obyvateľstva investovať má vplyv na zabránenie stratám spôsobenými vysokou infláciou.

Graf 4 Import Turecka podľa kategórie tovaru za rok 2020 (v %)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Trading Economics. *Turkey import by category*. [online]. 2022 [cit. 2022-04-01]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/turkey/imports-by-category>

Z grafu 4 sa dá vyčítať, že najviac importovanou kategóriou sú palivá (13 % z celkového importu). Turecko je 19. najväčším dovozcom palív, minerálnych olejov a produktov získaných destiláciou na svete. Palivá, minerálne oleje a produkty získané destiláciou dováža

predovšetkým z: Ruska, Azerbajdžanu, Spojených štátov, Kazachstanu a Nigérie.⁶¹ Ďalšie najimportovanejšie kategórie sú perly a vzácne kovy (12 %), stôje (12 %), elektronika (7,8 %), vozidlá (7 %), železo a oceľ (6,9 %), plast (5,3 %). Iné menej importované kategórie tovarov sú organické chemikálie, farmaceutické výrobky, foto a optické výrobky, lietadlá, hliník, obilniny a meď.

3.1.1 *Analýza zahraničného obchodu Európskej únie a Turecka*

27 členských štátov Európskej únie si delí jednotný trh a jednu vonkajšiu hranicu, majú aj jednotnú obchodnú politiku. Členské štáty Európskej únie hovoria a rokujú kolektívne, a to tak vo Svetovej obchodnej organizácii, kde sa schvaľujú a presadzujú pravidlá medzinárodného obchodu, ako aj s jednotlivými obchodnými partnermi. Spoločná politika im umožňuje vystupovať pri obchodných rokovaniach jedným hlasom, čím sa maximalizuje ich vplyv na takéto rokovania.

V roku 2020 sa hlavným obchodným partnerom Európskej únie v oblasti tovaru stala Čína s celkovým podielom 16,1 % a nahradila tak USA s 15,2 %. Spojené kráľovstvo sa po vystúpení z Európskej únie stalo tretím obchodným partnerom Európskej únie v oblasti tovaru s podielom 12,2 % na celkovom obchode s tovarom. Ďalšími dôležitými obchodnými partnermi, čo sa týka tovaru, sú v zostupnom poradí Švajčiarsko (6,9 %), Rusko (4,8 %), Turecko (3,6 %), Japonsko (3,0 %), Nórsko (2,5 %), Južná Kórea (2,5 %) a India (1,8 %). Pokiaľ ide o obchod so službami, hlavným obchodným partnerom Európskej únie sú USA, za ktorými nasleduje Spojené kráľovstvo a Švajčiarsko.⁶²

Od Európskej únie a Turecka sa vyžadovalo, aby odstránili všetky clá a poplatky, ktoré majú rovnaký dosah na import a export priemyselných výrobkov. Od Turecka sa požadovalo, aby zrovnalo všetky svoje vonkajšie clá na priemyselné výrobky voči tým krajinám, ktoré sa nezúčastňujú na rovnakých vonkajších clách Európskej únie. Turecko malo do januára 2001 prijať všetky dohody o voľnom obchode s partnermi Spoločenstva. Prijalo colné ustanovenia Európskej únie v oblasti pôvodu tovaru, colnej hodnoty tovaru,

⁶¹ OEC. *Mineral fuels, mineral oils and products of their distillation in Turkey*. [online]. 2020, [cit. 2022-01-04] Dostupné na: <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/mineral-fuels-mineral-oils-and-products-of-their-distillation-bituminous-substances-mineral-waxes/reporter/tur?redirect=true>

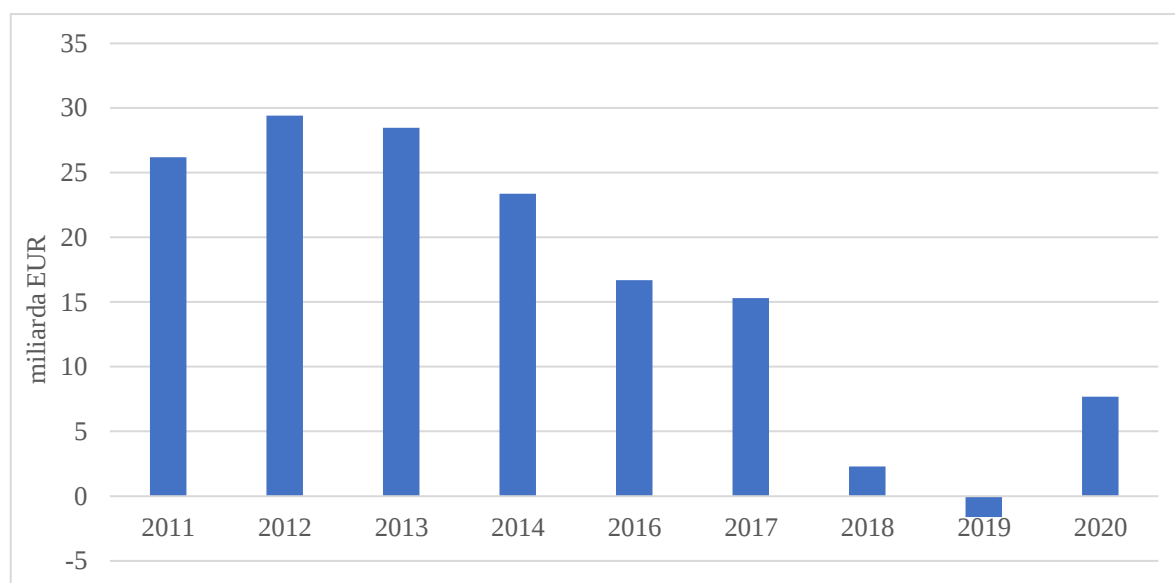
⁶² EURÓPSKY PARLAMENT. *Európska únia a jej obchodní partneri*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-11] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/160/europska-unia-a-jej-obchodni-partneri>

dovozu tovaru na územie colnej únie, colné vyhlásenie, prepustenie tovaru do voľného obehu, režim v podmienenom systéme a pohyb tovaru. Vďaka colnej únii sa priemerná colná prirážka na dovoz z krajín Európskej únie a EZVO znížila približne z 10 % na nulu. Trhy tretích krajín ponúkajú vývozné príležitosti a sú tiež dôležitými zdrojmi surovín a tovaru pre Európsku úniu, preto sú súčasťou jej globálnych dodávateľských reťazcov.

V roku 2021 bolo Turecko šiestym najväčším partnerom pre vývoz tovaru z Európskej únie (3,6 %) a tiež šiestym najväčším partnerom pre dovoz tovaru do Európskej únie (3,7 %). Ako už bolo vyššie spomenuté Európska únia predstavuje pre Turecko najväčšieho obchodného partnera (27 %), ako aj jeho hlavným zdrojom investícií. Na druhom mieste je Čína (7 %), tretie je Rusko (6 %), štvrté v poradí je USA (6%). Dovoz z Turecka do Európskej únie v roku 2020 predstavoval 62,4 miliardy EUR.

33,4 % tureckého dovozu pochádzalo z Európskej únie a 41,3 % vývozu krajiny smerovalo do Európskej únie. Do Európskej únie z Turecka sa importovali prevažne stroje a dopravné zariadenia (24,1 miliardy EUR, 38,5 %), odevy (8,3 miliardy EUR, 13,3 %), poľnohospodárske produkty a suroviny (5,3 miliardy EUR, 8,5 %). Vývoz z Európskej únie do Turecka bol vo výške 69,8 miliardy EUR. Exportovali sa stroje a dopravné zariadenia (30,6 miliardy EUR, 43,8 %), chemikálie (12,9 miliardy EUR, 18,5 %) a palivá a ťažobné produkty (6,4 miliardy EUR, 9,2 %). Celkový obchod s tovarom medzi Európskou úniou a Tureckom v roku 2020 dosiahol 132,4 miliardy EUR. Spomedzi členských štátov Európskej únie bolo Nemecko v roku 2021 najväčším dovozcom tovaru z Turecka a zároveň najväčším vývozcom tovaru do Turecka.

Graf 5 Obchod s tovarom Európskej únie s Tureckom v r. 2011 – 2020 (v mld. EUR)

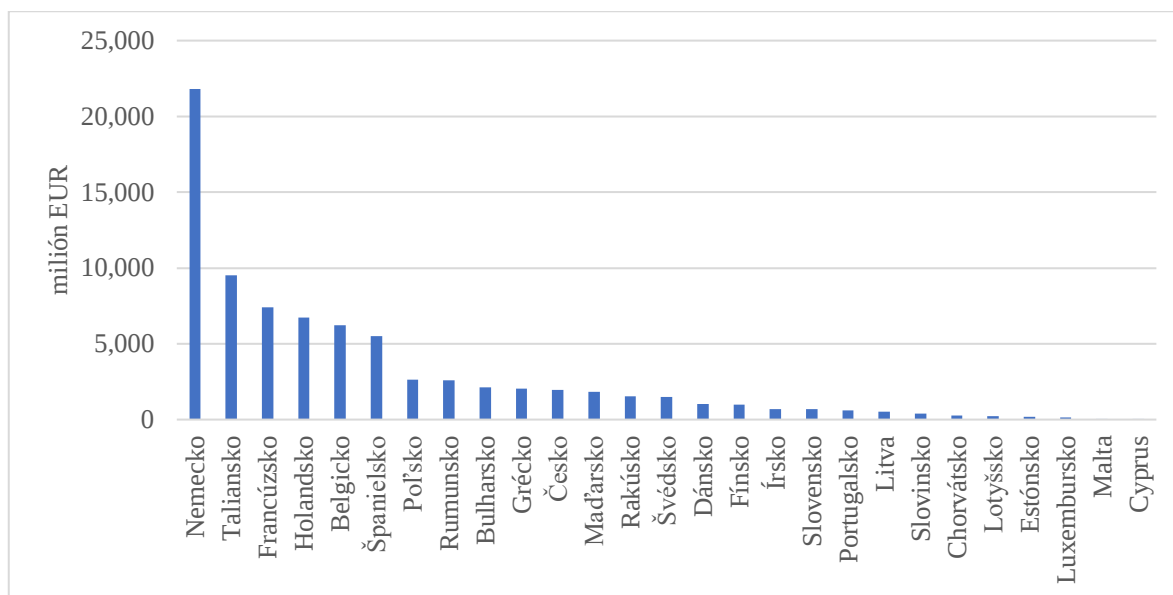

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Eurostat-u. *Data browser* [online]. 2022 [cit. 2022-04-01]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?lang=en

Graf 5 ukazuje obchodnú bilanciu medzi Európskou úniou a Tureckom od roku 2011 do roku 2020. Ako možno vidieť z grafu, v roku 2012 bola obchodná bilancia najvyššia a najnižšia v roku 2019. V roku 2019 sa profit zmenil na deficit, ale v roku 2020 späť na prebytok. Z pohľadu na objemy bilaterálneho obchodu medzi Európskou úniou a Tureckom za obdobie od roku 2011 do roku 2019 je vidieť význam ich hospodárskeho partnerstva. Dovozy aj vývozy Turecka a Európskej únie sa počas celého obdobia stretli s nerovnomerným, no stále rastúcim trendom v celkovej výške 1,3 bilióna EUR.⁶³

⁶³ TSAROUHAS, Dimitris. *EU-Turkey Economic Relations and the Customs Union: a rules-based approach*. [online]. 2021, [cit. 2022-02-19]. Dostupné na: <https://www.eliamep.gr/en/publication/ευρωτουρκικές-οικονομικές-σχέσεις-κ/>

Graf 6 Export tovaru do Turecka podľa členských štátov Európskej únie za rok 2020 (v mil. EUR)

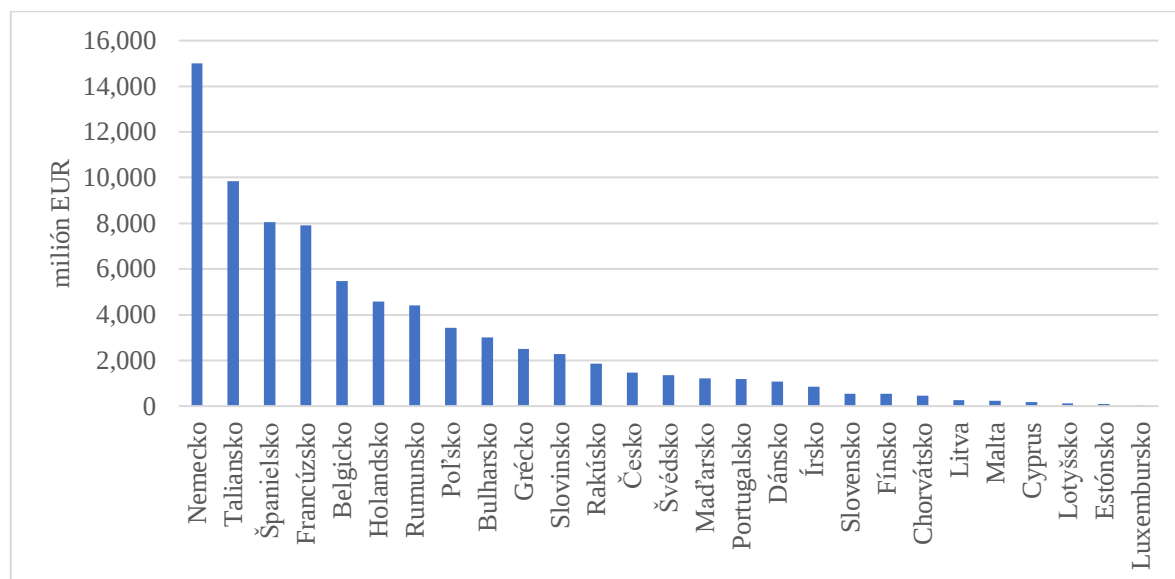

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Eurostat-u. *Data browser* [online]. 2022 [cit. 2022-03-20]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?lang=en

Z grafu 6 je čitateľné, že Nemecko je pre Turecko najsilnejším obchodným partnerom v exporte a jedným z najväčších zahraničných investorov krajiny. Bilaterálny obchod mal v roku 2020 hodnotu 36,6 miliardy EUR. Dovozy z Nemecka sa však výrazne znížili v dôsledku poklesu hodnoty líry. V Turecku je viac ako 7500 nemeckých spoločností alebo tureckých spoločností s nemeckou majetkovou účasťou. Vzhľadom na veľký vplyv Nemecka v Európskej únii má jeho politika voči Turecku dôležité dôsledky pre vzťahy Turecka s Európskou úniou. Nemecko a Turecko spájajú úzke vzťahy, v ktorých zohrávajú dôležitú úlohu približne tri milióny ľudí tureckého pôvodu žijúcich v Nemecku. Na úrovni Európskej únie aj na bilaterálnej úrovni poskytuje nemecká vláda Turecku podporu pri prijímaní a poskytovaní utečencov v Turecku, vrátane približne 3,7 milióna sýrskych štátnych príslušníkov.⁶⁴

⁶⁴ FEDERAL FOREIGN OFFICE. *Germany and Turkey*. [online]. 2022, [cit. 2022-03-20]. Dostupné na: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/turkey/228290>

Graf 7 Import tovaru z Turecka podľa členských štátov Európskej únie za rok 2020 (v mil. EUR)

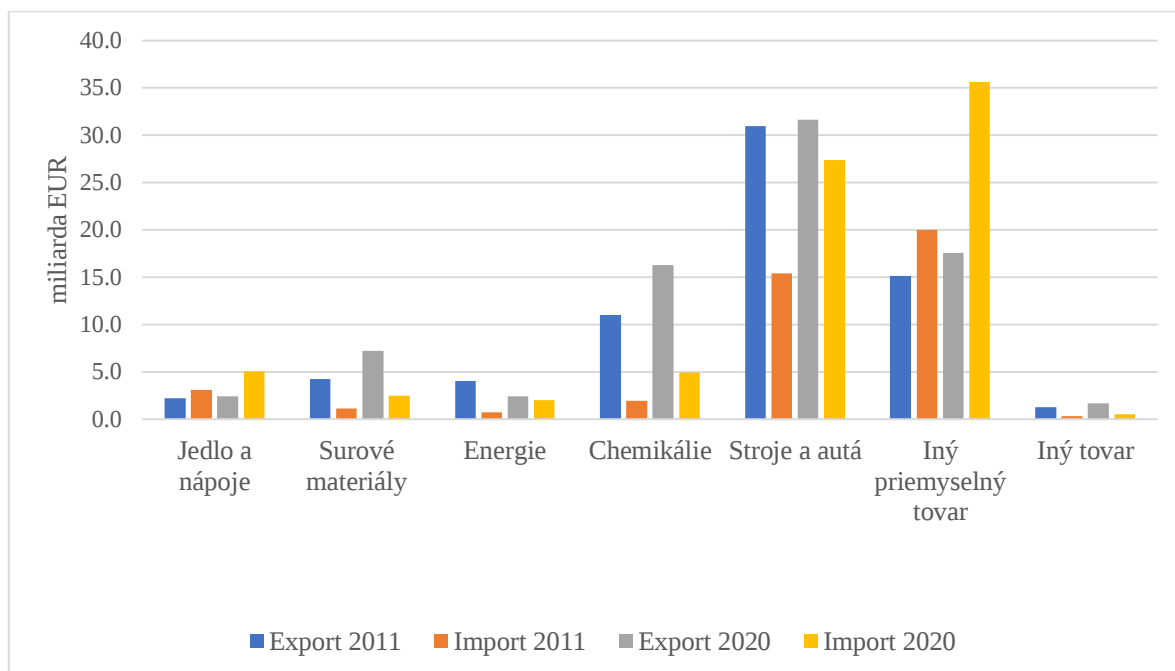
Prameň: Vlastné spracovanie podľa Eurostat-u. *Data browser* [online]. 2022 [cit. 2022-03-20]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?lang=en

Na grafe 7 je jasne vidieť, že Nemecko je pre Turecko najdôležitejším obchodným partnerom z členských štátov Európskej únie aj v importe. Druhým najväčším partnerom je práve Taliansko, ktoré zdieľa s Tureckom spoločné záujmy, spoločnú históriu a hodnoty v oblasti Stredozemného mora. V tomto smere by bolo vhodné definovať turecko-talianske bilaterálne vzťahy ako strategické partnerstvo. Turecko a Taliansko spolupracujú pri hľadaní riešení aj pre regionálne a globálne problémy. Počet talianskych firiem pôsobiach v Turecku presiahol počet 900. Pôsobia v rôznych odvetviach ako je doprava, bankovníctvo, telekomunikácie, stavebníctvo, elektronika a farmaceutický priemysel. Vzhľadom na úroveň ekonomických a obchodných vzťahov Turecko očakáva viac priamych investícií z Talianska. V súčasnosti pôsobí v Taliansku 44 tureckých spoločností.⁶⁵

Ďalšími silnými partnermi pre Turecko v Európskej únii sú Španielsko, Francúzsko, Belgicko, Holandsko, Rumunsko, Poľsko, Bulharsko, Grécko. So zvyšnými členmi Európskej únie nemá Turecko až také dôležité a silné importné vzťahy.

⁶⁵ MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Relations between Turkey and Italy*. [online]. [cit. 2022-20-03]. Dostupné na: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-italy.en.mfa>

Graf 8 Obchod Európskej únie s Tureckom podľa skupín tovarov v rokoch 2011 a 2020 (v mld. EUR)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa Eurostat-u. *Data browser* [online]. 2022 [cit. 2022-04-01]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?lang=en

Graf 8 porovnáva rok 2011 a rok 2020 na základe obchodu s tovarmi medzi Európskou úniou a Tureckom. Ako môžeme z grafu vidieť v roku 2020 mal vývoz priemyselného tovaru z Európskej únie (83 %) vyšší podiel ako primárny tovar (15 %). Z grafu vidno, že najviac vyvázaným výrobným tovarom boli stroje a autá (40 %), nasledoval iný priemyselný tovar (22 %) a chemikálie (21 %). V roku 2020 mal dovoz priemyselného tovaru do Európskej únie (87 %) tiež vyšší podiel ako prvotný tovar (12 %). Na grafe taktiež vidno, že najviac dovážaným priemyselným tovarom bol iný priemyselný tovar (46 %), po nich nasledovali stroje a autá (35 %) a chemikálie (6 %).

3.1.2 Analýza zahraničného obchodu Turecka a Slovenskej republiky

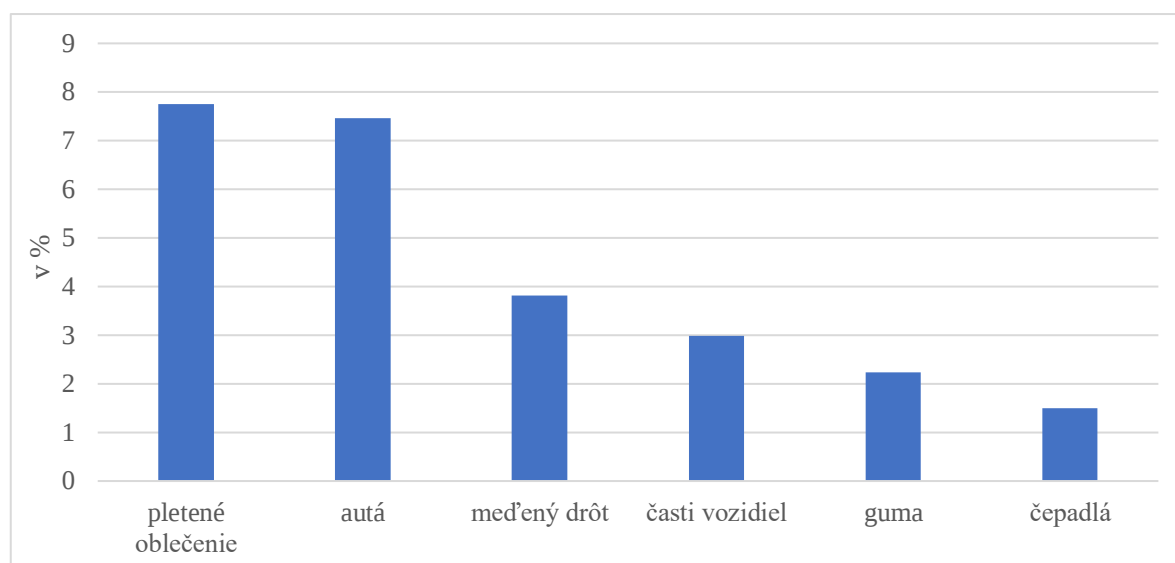
Turecko bolo jednou z prvých krajín, ktoré uznali samostatnú Slovenskú republiku po zániku Československa v roku 1993. Bilaterálne vzťahy medzi Tureckom a Slovenskou republikou sú bez politických sporov a udržiavajú si priateľský charakter. Vzájomné vzťahy medzi Tureckou republikou a Slovenskom sú veľmi dobré, napriek tomu obchodná výmena

stále vykazuje potenciálne rezervy. Slovensko vo všeobecnosti podporuje dosiahnutie plného členstva Turecka v Európskej únii na štátnej úrovni.

Spolupráca s Tureckom sa väčšinou považuje za významnú pre posilnenie transatlantických a východných väzieb ako podstatný príspevok k európskej bezpečnosti. Slovensko má taktiež veľký záujem o ekonomické vzťahy s Tureckom, najmä v oblasti obchodu a energetiky. Slovensko spustilo proces liberalizácie a zintenzívnenia vzťahov s Tureckom, čoho príkladom je Memorandum o spolupráci podpísané 20. augusta 2013. Dôležitým prvkom je spolupráca vo vede, vrátane vedeckého výskumu a mobility študentov. Prioritou je zintenzívnenie obchodných vzťahov. Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (SARIO) podpísala partnerskú zmluvu s Tureckom, ktorej cieľom je pomôcť slovenským podnikom pri budovaní sietí s tureckými spoločnosťami. Perspektívy v slovensko-tureckej spolupráci môžeme nájsť aj v energetike, automobilovom priemysle, chemickom priemysle, strojárstve, textilnom priemysle, ale aj cestovnom ruchu. Turecko sa taktiež považuje za dôležitého partnera pre energetickú bezpečnosť v Európe. V budúcnosti môže dosiahnuť úlohu energetického centra.

Hlavným exportným artiklom Turecka na Slovensko sú autá, textilné výrobky, medené a hliníkové plechy, zatiaľ čo jeho hlavným dovozným artiklom zo Slovenska sú automobily, nové pneumatiky, diely a príslušenstvo pre motorové vozidlá a vzduchové, či vákuové čerpadlá. Za posledných 25 rokov vzrástol export Turecka na Slovensko ročným tempom 12,9 %, z 26,47 milióna EUR v roku 1995 na viac ako 555 miliónov EUR v roku 2020 a export Slovenska do Turecka vzrástol ročným tempom 12,6 %, zo 43,8 milióna EUR v roku 1995 na viac ako 848 miliónov EUR v roku 2020. Počas roku 2020 malo Slovensko čistý export s Tureckom v oblasti vývozu strojov (292,23 miliónov EUR), dopravy (268,41 miliónov EUR) a plastov a gúmy (100,77 miliónov EUR).

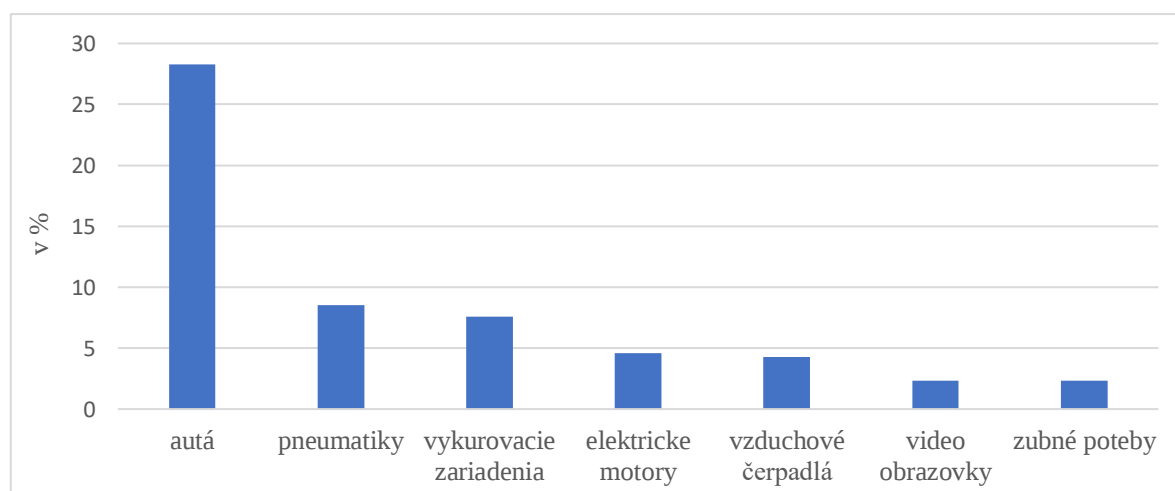
Graf 9 Export z Turecka na Slovensko za rok 2020 (v %)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa OEC. *Turkey/ Slovakia* [online]. 2022 [cit. 2022-04-01]. Dostupné na: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/tur/partner/svk>

Na grafe 9 vidno, že pletené oblečenie (7,75 %) a autá (7,46 %) sú z Turecka na Slovensko dovážané skoro v rovnakom pomere, taktiež sú to dve najimportovanejšie komodity na Slovensko z Turecka. Ďalšími dôležitými importovanými komoditami na Slovensko sú medený drôt (3,82 %), časti vozidiel (2,98 %), guma (2,23 %) a čerpadlá (1,5 %).

Graf 10 Export zo Slovenska do Turecka za rok 2020 (v %)

Prameň: Vlastné spracovanie podľa OEC. *Turkey/ Slovakia* [online]. 2022 [cit. 2022-04-01]. Dostupné na: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/tur/partner/svk>

Ako môžeme vidieť v grafe 10, autá (28,30 %) sú najviac importovanou komoditou do Turecka zo Slovenska. Druhá najviac importovaná komodita do Turecka sú pneumatiky (8,55 %). Nasledujú vykurovacie zariadenia (7,59 %), elektrické motory (4,61 %), vzduchové čerpadlá (4,28 %), video obrazovky (2,32 %) a zubné potreby (2,32 %).

V roku 2020 sa Turecko umiestnilo na 38. mieste v Indexe ekonomickej zložitosti a na 29. mieste v celkovom exporte (162,15 miliárd EUR). V tom istom roku sa Slovensko umiestnilo na 18. mieste v Indexe ekonomickej komplexnosti a na 37. mieste v celkovom exporte (79,15 miliardy EUR).

3.2 Príležitosti a hrozby vstupu Turecka do Európskej únie

Cieľom Turecka je zapojiť sa do rozvíjajúcej sa siete spolupráce a integrácie meniacej sa v politike, obrane, bezpečnosti a v hospodárskej, sociálnej a kultúrnej oblasti v Európskej únii. Výzvou pre Európsku úniu a jej členské štáty je chrániť svoje záujmy a zároveň sa snažiť znižovať napätie a udržiavať základnú spoluprácu s Tureckom. Európska únia má kľúčový záujem o Turecko, ktorý je založený na politickej stabilite a prosperite krajiny. Turecko požiadalo o vstup do Európskej únie v roku 1987, ale prístupové rokovania sa začali až v roku 2005. Rokovania boli vždy náročné. Cyprus vstúpil do Európskej únie v roku 2004, a to aj napriek zlyhaniu úsilia OSN o znovu zjednotenie ostrova. Turecko zachovalo svoju politiku neuznania Cypru a rozhodlo sa nezačleniť ho do colnej únie s Európskou úniou. V roku 2006 európski lídri vetovali otvorenie ôsmich prístupových negociačných „kapitol“, kým Turecko neuzná Cyprus a neotvorí svoje prístavy a letiská na riadenie dopravy. V roku 2009 Cyprus zablokoval otvorenie šiestich dodatočných negociačných kapitol. Mnohé členské štáty, vrátane Francúzska a Nemecka, stáli na oboch stranách, pokiaľ ide o vyhliadky veľkého moslimského národa, akým je Turecko, stať sa členom Európskej únie. Rokovania o pristúpení sa zvrtili. Avšak za rozhovormi nikdy nebola veľká dynamika.⁶⁶ Na základe posúdenia ohrozenia záujmov a hodnôt Európskej únie je potrebné dôkladné vyjasnenie politiky Európskej únie voči Turecku v niekoľkých sektoroch – v zbrojení, zahraničných veciach, hospodárstve, utečencoch, základných zásadách právneho štátu. Nie je pochyb o tom, že niektoré štáty Európskej únie budú naďalej

⁶⁶ CENTRE FOR EUROPEAN REFORM. *From partners to rivals? The future of EU- Turkey relations*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-05] Dostupné na: <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2021/partners-rivals-future-eu-turkey-relations>

presadzovať alebo podporovať benevolentný prístup k Turecku, či už z principiálnych dôvodov, z čistého ekonomického záujmu alebo z autokratickej príbuznosti. Iné krajiny zase uprednostnia sebavedomejší a rásnejší prístup. Mnohé krajiny veria, že by mali Turecko postrčiť do iného, voľnejšieho vzťahu založeného na hlbších obchodných väzbách.

Pri rozhodovaní sa musia zohľadniť viaceré parametre: strategický význam Turecka pre NATO, neustály tlak Ruska na Turecko, aby sa odklonilo od NATO a Európskej únie, riziko, že ruský útok v sýrskej provincii Idlib spustí ďalšiu vlnu utečencov, Erdoğanove domáce priority, potenciálne zhoršenie vážnej hospodárskej krízy Turecka a politická nemožnosť európskych lídrov zmysluplne diskutovať o prístupovej ceste Turecka k Európskej únii.

Po ekonomických a politických reformách sa z Turecka stal dôležitý partner, ktorý rozvíja trhové hospodárstvo a zahraničný obchod. Turecko sa stáva energetickým centrom, pretože je tranzitným uzlom pre dodávky plynu do Európy. Ak by Turecko a Cyprus dokázali vyriešiť svoje problémy, urýchlilo by to tempo vstupu Turecka do Európskej únie a viedlo by to k opätovnému zjednoteniu ostrova. Taktiež by to znamenalo, že ropa a plyn by sa mohli vyvážať do Turecka, ktoré trpí nedostatkom týchto komodít a potom do Európy hladnej po energii. Plynovod do Turecka by bol najlacnejším a najjednoduchším riešením, ale pokiaľ budú turecké jednotky naďalej okupovať jednu tretinu Cypru, je táto vízia nerealizovateľná.

Turecko je aj zásadný partner ohľadom kontroly migrácie do Európskej únie. Umiestnenie Turecka, ktoré je dôležitým spojencom pre sýrskych utečencov vo všeobecnosti nevytvára záujem o schválenie členstva Turecka v Európskej únii, keďže je už vnímané ako hrozba pre stabilitu a rozvoj regiónu juhovýchodnej Európy. Od vstupu Sýrie do vojny je Turecko ohrozované útokmi, ktoré spôsobujú aj oslabenie turizmu. Turecká ekonomika utrpela rany od opatrných investorov, bankárov, obchodníkov a turistov. Väzby vzťahov medzi občanmi Turecka a ich západoeurópskymi partnermi sú aktívne v oblasti kultúry, vzdelávania a občianskej spoločnosti, ale základné slobody sú v súčasnosti stále viac ohrozené. Riešenie bezpečnostných obáv by mohlo zbližiť spoluprácu Európskej únie a Turecka. Spolupráca s Tureckom je mimoriadne dôležitá nielen v utečeneckej otázke, ale aj ekonomickej spolupráce medzi Európskou úniou a Tureckom – a preto je dôležitým prvkom spomínaná modernizácia colnej únie.

Svojvoľné zaobchádzanie Turecka s oponentmi, voľnomyšlienkarimi a aktivistami za ľudské práva bude tiež predstavovať hlavný faktor v hodnotení vstupu do Únie. Zvyšujúci sa tlak na kurdske politické hnutie, zhoršovanie slobody tlače, šírenie nenávistných prejavov a trestných činov z nenávisti namierených proti etnickým a náboženským menšinám a

utečencom, systematické a zlé zaobchádzanie a nárast počtu prípadov porušovania práv žien sú stále témami svietiacimi na červeno. Európska komisia, vo svojej správe o Turecku za rok 2021 uviedla, že spätné reakcie v dodržiavaní demokracie, ľudských a základných práv a tureckého súdneho systému pokračujú. Neustále chýbajú potrebné prostriedky na to, aby sa vláda na čele štátu začala zodpovedať a turecká ústavná štruktúra centralizovala právomoci a tak zabezpečila efektívne oddelenie právomocí, uvádza sa v správe Európskej komisie. Výkonná kontrola a politický vplyv na súdnictvo v Turecku viedli k tomu, že súdy systematicky prijímali falošné obvinenia, zadržovali a odsudzovali jednotlivcov a skupiny, ktoré Erdoğanova vláda považuje za politických oponentov. Prezident Erdoğan otvorene vzdoruje svetovým ľudsko-právnym inštitúciám, ako je Rada Európy a odmieta výzvy spojencov, obnoviť právny štát a začať s demokratizáciou. Zhoršovanie hospodárskej krízy Turecka a rastúci politický nepokoj spôsobujú, že prostredie pre medzinárodnú podporu demokracie a ľudských práv bude ťažšie rozvíjateľné. Napriek týmto ťažkostiam by mala Európska únia zohrávať významnú úlohu pri presadzovaní demokratických hodnôt a ľudských práv v Turecku a nájsť čo najlepší spôsob, ako to dosiahnuť.

SWOT analýza prístupu Turecka do Európskej únie

SWOT analýza je dôležitým nástrojom na načrtnutie súčasnej situácie, v ktorej sa Turecko ako kandidátska krajina, nachádza. Zobrazením silných, slabých stránok, príležitostí a hrozieb môže krajina lepšie predvídať svoju perspektívu a postavenie v konkrétnom odbore do budúcnosti. Význam Turecka neustále stúpa. To možno odôvodniť rýchlym ekonomickým rastom, industrializáciou a modernizáciou. V súčasnosti je Turecko rozvíjajúcim sa trhom a 17. najväčšou ekonomikou sveta. Cieľom je ukázať silné a slabé stránky, riziká a príležitosti Turecka pri vstupe do Európskej únie na základe SWOT analýzy.

Silné stránky Turecka ako kandidátskej krajiny sú:

- geografická poloha krajiny, blízke kľúčové exportné trhy,
- turecký trh, ktorý je jedným z najväčších v Európe,
- zásoby obnoviteľných zdrojov energií,
- vysoká podpora a nárast priemyslu,
- dobre vyškolená pracovná sila,
- lacné a kvalifikované služby,

- vyhľadávaná turistická destinácia.

Ako slabé stránky môžu byť považované:

- vládny systém, narúšanie demokracie,
- závislosť od dovážaných energií,
- vysoká inflácia, neistá menová politika,
- zlá infraštruktúra,
- zlé vzťahy s Cyprusom,
- porušovanie ľudských práv,
- narastajúci počet utečencov.

Medzi príležitosti patria:

- dostupnosť mladej a vzdelanej pracovnej sily,
- rozvoj infraštruktúry,
- vznik novej vládnej strany orientovanej prodemokraticky,
- obmedzenie prekážok v medzinárodnom obchode,
- urbanizácia,
- zmena vnímania žien.

Ako hrozby môžu byť vnímané:

- finančná kríza vo svete, zvýšenie inflácie,
- byrokratické prekážky,
- znovuzvolenie terajšej vládnej strany,
- nové vnútroštátne konflikty,
- prílev ďalších utečencov,
- posilnenie tureckej líry,
- ekonomická kríza v krajinách Európskej únie,
- vznik vojenských konfliktov v okolitých krajinách.

Záver

Turecko sa posunulo ďaleko od toho, aby bolo základným pilierom NATO počas studenej vojny, spoľahlivým členom Rady Európy a sľubnou kandidátskou krajinou do Európskej únie k prijatiu pozície rušivého partnera pre západné krajiny. Osud Turecka leží na 27 členských štátoch Európskej únie, nie na Komisii. Členské štáty musia rozhodnúť, či by mala byť žiadosť Turecka o členstvo v Európskej únii formálne anulovaná alebo schválená. Krajiny Európskej únie nesú značnú zodpovednosť, keď sa rozhodujú, čo robiť s takým dôležitým partnerom, akým je Turecko. Na prijatie rozhodnutia je potrebná približne trojštvrťinová väčšina členských štátov. Na získanie takejto väčšiny musí byť aspoň 232 z celkových 321 hlasov.

Európska únia potrebuje lepšie nápady a vedenie, aby našla čo najlepší spôsob, ako postupovať. Európska únia by sa mala zamerať na podporu dialógov na Cypre a snažiť sa znížiť napätie medzi Tureckom a ostatnými štátmi v regióne. Únia by sa tiež mala pokúsiť postaviť stabilnejší základ migračnej spolupráce s Tureckom. Po ekonomickej stránke bude musieť Európska únia posúdiť, či má ďalšia kolaborácia s Tureckom prostredníctvom colnej únie zmysel, keď neexistuje ani jeden zo základných predpokladov: zhodné ekonomické podmienky, nezávislé súdnictvo a základné slobody.

Rok 2023 je rokom prezidentských volieb v Turecku, ktoré rozhodnú o ďalších krokoch krajiny, či už za alebo proti Európskej únii. Parlamentné voľby predstavujú politickú neistotu pre Turecko. Tento vnútropolitický imperatív bude v blízkej budúcnosti formovať aj zahraničnú politiku Turecka.

Turecko chce zostať ukotvené v Európskej únii aspoň na úrovni partnera, predovšetkým z ekonomických dôvodov, avšak bez podmienok súvisiacich s právnym štátom. Turecko má málo možností, ak ide o obchod, krátkodobé financie, priame zahraničné investície alebo technológie, ale aj v dodávkach energií a obstarávaní zbraní.

Ak by Turecko pristúpilo do Európskej únie, obe strany sa budú líšiť od toho, čím sú teraz. Premeniť dnešné vnímané problémy na výhody v strednodobom aj dlhodobom horizonte, je veľkou príležitosťou. Ak by sa Turecko stalo členom, bolo by jednou z piatich najväčších krajín Európskej únie, malo by silné zastúpenie v parlamente a hlasovanie v Rade na rovnakej úrovni ako Nemecko, Francúzsko, Taliansko. Turecko so svojou populáciou, rastúcim trhom, geostrategickou pozíciou a zlepšujúcou sa demokraciou v štáte, by mohlo byť dôležitým účastníkom v rozvoji a rozširovaní dynamiky Európy v 21. storočí.

Členstvo Turecka by umožnilo Európskej únii zohrávať silnejšiu a efektívnejšiu úlohu vo svetovej politike. Rozvoj vzťahov Turecka s Európskou úniou bude hrať kľúčovú úlohu nielen pre Európu samotnú, ale aj pre nové globálne vzťahy. Každopádne cieľ je vybudovať prosperujúcu a stabilnú budúcnosť pre Európsku úniu, ale aj celú Európu.

Zoznam použitej literatúry

1. BALÁŽ, Peter a kolektív. *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava: SPRINT 2 s.r.o., 2019, 98 s. ISBN 978-80-89710-51-5
2. CIHELKOVÁ, Eva. *Nový regionalizmus. Teorie a případová studie (Evropská unie)*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 10 - 113. ISBN 978-80-7179-808-8
3. CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, s.r.o., 2003, s. 12 - 18. ISBN 80-7179-804-5
4. EKMEKCI, P.E. Syrian Refugees, Health and Migration Legislation in Turkey. In *Journal of Immigrant Minority Health*. 2018, 28 s.
5. KITTOVÁ, Zuzana. *Perspektívy budúceho smerovania integrácie Európskej únie*. Bratislava: SAV Ekonomický časopis, 2008, 671 - 675 s. ISSN ONLINE 2729-7470
6. NAJŠLOVÁ, Lucia. *Turkey and the European Union: The politics of Belongings*. Veľká Británia: I.B. TAURIS, 2021, 133 s. ISBN: 978-1-8386-0266-6
7. ŠÍBL, Drahoš a kol. *Veľká ekonomická encyklopédia, výkladový slovník*. Bratislava: IKAR, a.s., 2002, 43 s. ISBN 80-890085-04-0
8. USHERWOOD, Simon - PINDER John. *The European union: A very short introduction*. Veľká Británia: OXFORD- University press, 2018, 4 s. ISBN 978-0-19-880885-5
9. ÖZER, Yonca. *Turkey and the European Union: Processes of Europeanisation*. New York: Routledge, 2016, 9 s. ISBN 978-1-4094-4529-6
10. ACCESS2MARKETS. *Colná únia medzi EÚ a Tureckom*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/sk/content/colna-unia-medzi-eu-tureckom>
11. AKOVA, Orhan - Baynazoğlu, Mehmet Emin. *Congress tourism in Turkey: SWOT analysis and related strategies*. [online]. 2012, [cit. 2022-04-11]. Dostupné na: <https://www.avekon.org/papers/513.pdf>
12. AKÇOMAK, Semih. *Differences between the EU and Turkey greatly exaggerated*. Maastricht: United Nations University, [online]. 2006, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: OPINION Differences between the EU and Turkey greatly exaggerated...<https://www.merit.unu.edu/archive/docs/200...>

13. AMNESTY INTERNATIONAL. *Turkey*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-13]. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/>
14. BASQUILL, John. *Turkish exports hit new heights in record-breaking year*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-04]. Dostupné na: <https://www.gtreview.com/news/mena/turkish-exports-hit-new-heights-in-record-breaking-year/>
15. BAYCAR-AYDOGAN, Nilay. *Turkish cultural identity: A European identity*. [online]. 2017, [cit. 2021-20-11]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/264156541_Turkish_Cultural_Identity_A_European_Identity
16. BUSINESSINFO.CZ. *Turecko*. [online]. 2021, [cit.2022-04-11]. Dostupné na: <https://www.businessinfo.cz/navody/turecko-souhrnna-teritorialni-informace/2/>
17. CENTRE FOR EUROPEAN REFORM. *From partners to rivals? The future of EU – Turkey relations*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-02]. Dostupné na: <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2021/partners-rivals-future-eu-turkey-relations>
18. CHISLETT, William. *Turkey and the European Union: mixed signals*. [online]. 2013, [cit. 2022-04-02]. Dostupné na: <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/turkey-and-the-european-union-mixed-signals/>
19. COFACE. *Major macro economic indicators*. [online]. 2022, [cit. 2022-04-01]. Dostupné na: <https://www.coface.com/Economic-Studies-and-Country-Risks/Turkey>
20. DEMIRTAS, Serkan. *EU have mutual interest in positive agenda: German envoy*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-10]. Dostupné na: <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-eu-have-mutual-interest-in-positive-agenda-german-envoy-161911>
21. DE LA CÁMARA, Manuel. *Turkey, and European Union: a difficult but critical relationship*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-08]. Dostupné na: https://www.cidob.org/publicaciones/serie_de_publicacion/notes_internacionales_cidob/256/turkey_and_the_european_union_a_difficult_but_critical_relationship
22. DEWDNEY C., John. *Turkey*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Turkey>

23. DNH. *Aká je to otvorená ekonomika a čo to znamená pre Slovensko?* [online]. 2019, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: <https://www.dnh.sk/aka-je-to-otvorena-ekonomika-a-co-znamená-pre-slovensko/>
24. EMMOTT, Robin. *EU says Turkey still 'backsliding' on reforms, gloomy on membership chances.* [online]. 2021, [cit. 2022-04-08]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/world/middle-east/eu-says-turkey-still-backsliding-reforms-gloomy-membership-chances-2021-10-19/>
25. ERAI TURKEY. *The automotive industry in Turkey.* [online]. 2021, [cit. 2022-04-01] Dostupné na: <https://eraiturkey.com/news/the-automotive-industry-in-turkey/>
26. EUR-LEX. *Colná únia medzi EÚ a Tureckom.* [online]. 2021, [cit. 2021-11-21]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/summary/SK/0702_17
27. EUROPEAN COMMISSION. *Krajiny a Regióny, Turecko.* [online]. 2021, [cit. 2021-11-18]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>
28. EUROPEAN COMMISSION. *Turecko.* [online]. 2021, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>
29. EURÓPSKA RADA. *Infografika – Obchodné vzťahy medzi EÚ a Tureckom.* [online]. 2020, [cit. 2022-04-02]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/infographics/eu-turkey-trade-relations/>
30. EURÓPSKA ÚNIA, *Fakty a čísla o živote v Európskej únii.* [online]. 2021, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_sk
31. EURÓPSKA ÚNIA. *Turecko a EÚ* [online]. 2020, [cit. 2021-09-25] Dostupné na: <https://www.europa.sk/turecko-a-eu>
32. EURÓPSKY PARLAMENT. *Európska únia a jej obchodní partneri.* [online]. 2021, [cit. 2022-04-11] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/160/europska-unia-a-jej-obchodni-partneri>
33. EURÓPSKY PARLAMENT. *Západný Balkán.* [online]. 2021, [cit. 2022-03-21] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/168/zapadny-balkan>

34. EUROSTAT. *Turekey – EU – international trade in goods statistics*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-04]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Turkey-EU-_international_trade_in_goods_statistics#EU_and_Turkey_in_world_trade_in_goods
35. FEDERAL FOREIGN OFFICE. *Germany and Turkey*. [online]. 2022, [cit. 2022-03-20]. Dostupné na: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/turkey/228290>
36. FRONTEX. *News Release: Fewer migrants at EU borders in 2016*. [online]. 2016, [cit. 2021-09-26] Dostupné na: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/fewer-migrants-at-eu-borders-in-2016-HWnC1J>
37. HUMAN RIGHTS WATCH. *Reports: Turkey*. [online]. [cit. 2021-09-26] Dostupné na: <https://www.hrw.org/reports/2000/turkey2/Turk009-10.htm>
38. INTERNATIONAL TRADE ADMINISTRATION. *Turkey- Trade Agreements*. [online]. 2021, [cit- 2022-04-15]. Dostupné na: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/turkey-trade-agreements>
39. INTERNATIONAL TRADE ADMINISTRATION. *Turkey- Trade Barriers*. [online]. 2021, [cit- 2022-04-15]. Dostupné na: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/turkey-trade-barriers>
40. KITTOVÁ, Zuzana. *Enhanced cooperation within the European Union: experience and expectations*. [online]. 2016, [cit. 2021-11-28]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/344171836_Enhanced_cooperation_within_the_European_Union_experience_and_expectations
41. MASON, Michael. *Hydraulic patronage: A political ecology of the Turkey-Northern Cyprus water pipeline*. [online]. 2020, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/338306940_Hydraulic_patronage_A_political_ecology_of_the_Turkey-Northern_Cyprus_water_pipeline
42. MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR. *Európska únia*. [online]. 2020, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/europska-unia/>
43. MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Relations between Turkey and Slovak Republi*. [online]. 2018, [cit. 2022-04-08]. Dostupné na: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-slovakia.en.mfa>

44. MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS. *Relations between Turkey and Italy*. [online]. [cit. 2022-20-03]. Dostupné na: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-italy.en.mfa>
45. OEC. *Turkey (TUR) and Slovakia (SVK) trade*. [online]. 2021, [2022-04-05]. Dostupné na: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/tur/partner/svk>
46. PIERINI, Marc. *How the European Union should tackle Turkey's hostility*. [online]. 2020, [cit. 2022-04-08]. Dostupné na: <https://carnegieeurope.eu/strategiceurope/83126>
47. PIERINI, March - SICCARDI, Francesco. *Why the EU and the United States should rethink their Turkey policies in 2021*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-01]. Dostupné na: <https://carnegieeurope.eu/2021/01/21/why-eu-and-united-states-should-rethink-their-turkey-policies-in-2021-pub-83662>
48. POHL, Martin. *Turecká centrální banka podlehlá politickým tlakům*. [online]. 2021, [Cit. 2021-09-25]. Dostupné na: <https://www.kurzy.cz/zpravy/611060-turecka-centralni-banka-podlehla-politickym-tlakum/>
49. POLÁKOVÁ, Monika. *EP požaduje väčšie práva pre turecké ženy*. [online]. 2021, [cit. 2022-01-15]. Dostupné na: <https://svet.sme.sk/c/3145966/ep-pozaduje-vacsie-prava-pre-turecke-zeny.html>
50. POMED. *Supporting Democracy and Human Rights in Turkey: Can the United States and Europe Do More*. [online]. 2021, [cit. 2022-03-15]. Dostupné na: <https://pomed.org/supporting-democracy-and-human-rights-in-turkey-can-the-united-states-and-europe-do-more/>
51. SLOVENSKO.SK. *Základné informácie o EÚ*. [online]. 2020, [cit. 2021-11-15]. Dostupné na: https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_zakladne-informacie-o-eu-co-j
52. STATE PLANNING ORGANISATION. *The likely effects of Turkey's membership upon the EU*. [online]. 2004, [cit. 2022-04-08]. Dostupné na: https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/The_Likely_Effects_of_Turkeys_Membership_Upon-the_EU.pdf
53. STOCKHOLM CENTER FOR FREEDOM. *Human rights in Turkey: 2021 in review*. [online]. 2022, [cit. 2022-03-05]. Dostupné na: <https://stockholmcf.org/human-rights-in-turkey-2021-in-review/>
54. THE HERITAGE FOUNDATION. *Turkey*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-21]. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/country/turkey>

55. THE WORLD BANK GROUP. *The world bank in Turkey*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-21]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview#1>
56. TSAROUHAS, Dimitris. *EU-Turkey Economic Relations and the Customs Union: a rules-based approach*. [online]. 2021, [cit. 2021-11-20]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/355412043_EU-Turkey_Economic_Relations_and_the_Customs_Union_a_rules-based_approach
57. TSAROUHAS, Dimitris. *EU-Turkey Economic Relations and the Customs Union: a rules-based approach*. [online]. 2021, [cit. 2022-02-19]. Dostupné na: <https://www.eliamep.gr/en/publication/ευρωτουρκικές-οικονομικές-σχέσεις-κ/>
58. TÝM FXSTREET.CZ, *Růst ekonomiky Turecka ve 2. čtvrtletí meziročně zrychlil na 21,7 procenta*. [online]. 2021, [cit. 2021-09-25]. Dostupné na: <https://www.fxstreet.cz/rust-ekonomiky-turecka-ve-2-ctvrtleti-mezirocne-zrychlil-na-217-procenta.html>
59. UNOVERSITY OF COLOGNE. *Slovakia*. [online]. 2017, [cit. 2022-04-08]. Dostupné na: <https://feuture.uni-koeln.de/en/eu-28-country-reports/slovakia>
60. ÜLGEN, Sinan - ZAHARIADIS, Yiannis. *The future of turkish-EU trade relations - depending vs widening*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-04]. Dostupné na: https://esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_id_12.pdf
61. YALCIN, Erdal. *The EU-Turkey Customs Union and trade relations: what options for the future? - DG EXPO in-depth analysis*. [online]. 2021, [cit. 2022-04-12]. Dostupné na: <https://www.ifw-kiel.de/experts/ifw/gabriel-felbermayr/the-eu-turkey-customs-union-and-trade-relations-what-options-for-the-future-dg-expo-in-depth-analysis-16421/>
62. YAR, Lucia. *EÚ a Turecko: Sága nenaplnených sľubov*. [online]. 2020, [cit. 2021-09-15] Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/vychodna-politika/linksdossier/eu-a-turecko-saga-nenaplnenych-slubov/>